

MEDEDELINGENBLAD

HISTORISCHE VERENIGING HARDINXVELD-GIESSENDAM

JAARGANG 19 NUMMER 1

juni 1997

INHOUD

	pag.
Van de voorzitter	1
Herberg 'Neuf'	2
Kroniek van Hardinxveld-Giessendam	4
De Sliedrechtse Synagoge was ook voor Joden uit Giessendam en Hardinxveld	5
Wie tot tien kan tellen... ..	10
Vanuit het bestuur	11
Genealogisch nieuws (1)	15
Grafzerken in de kerk van Boven-Hardinxveld (1)	19
Historie per fiets of te voet	20
Recensies	21
MICA	22
Van de penningmeester	25
De historie van onze woorden	26
Jeugdherinneringen	26
Monumentenbeleid	27
Oorkonde	27
Appeltjes drogen	28
Oproepen	28
Door de Alblasserwaard	30

Op de omslag: Op Open Monumentendag (13 september 1997) staat het thema scholen dit jaar centraal. Vandaar dat u hier een collage aantreft van scholen uit onze plaatselijke historie.

COLOFON

Uitgever	Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam
Redactie	E. Blokland, C.M. Blom-Sterringa, W.F. van de Bree-Ooms, A. Dubbeldam-van der Waal van Dijk, D.J. de Jong en N.R. van der Wiel-de Rover
Foto's	Voor zover niet afkomstig uit het foto-archief van de vereniging zijn de illustraties ter beschikking gesteld door: W.F. van de Bree-Ooms en W. Koorevaar. Zie voor enkele specifieke foto's het bijschrift.
Druk en lay-out	B.V. Grafisch Bedrijf Tuijtel
Opmaak	900
Redactieadres	Buitendams 77, 3371 BB Hardinxveld-Giessendam, telefoon 0184-614563, telefax 0184-611589
Versijnen	Eenmaal per halfjaar. Het wordt gratis toegezonden aan de bijna 800 leden van de vereniging en de zusterorganisaties in de regio. Daarnaast is er een beperkt aantal exemplaren beschikbaar voor andere belangstellenden. De losse verkoopprijs bedraagt f 3,50.
Copyright	Overname van artikelen of gedeelten daarvan is toegestaan mits duidelijke bronvermelding en toezending van een exemplaar aan de uitgever.

BESTUUR

E. Blokland	Wibautstraat 4	3371 VP	Hardinxveld-Giessendam	0184-615509	lid
J. van den Bout	Albert Cuypstraat 17	3372 XA	Hardinxveld-Giessendam	0184-616450	lid
W.F. van de Bree-Ooms	Buitendams 77	3371 BB	Hardinxveld-Giessendam	0184-614563	secretaris
J. Dubbeldam	Buitendams 134	3371 BN	Hardinxveld-Giessendam	0184-613938	penningmeester
M.J.A. de Haan	Buitendams 4	3371 BL	Hardinxveld-Giessendam	0184-616586	archivaris
J.J. van Houwelingen	Binnendams 6	3373 AD	Hardinxveld-Giessendam	0184-617726	lid
D.J. de Jong	Buitendams 51	3371 BA	Hardinxveld-Giessendam	0184-615094	voorzitter
N.R. van der Wiel-de Rover	Spindermolen 13	3371 RN	Hardinxveld-Giessendam	0184-616502	lid

De minimum contributie voor 1997 bedraagt f 25,00. Voor leden tot 18 jaar en ouder dan 65 jaar f 20,00. Hogere bedragen zijn altijd welkom.

Bankrekening: 3250.99.139 (Rabobank). Girorekening: 3879669. Graag bij elke betaling duidelijk vermelden wat u betaalt. Donaties zijn altijd van harte welkom.

VAN DE VOORZITTER

Voor u ligt al weer het eerste nummer van de 19e jaargang van het mededelingenblad. Dit betekent dat we volgend jaar weer iets te vieren hebben. Hoe wij dat precies gaan doen is nog niet bekend. In ieder geval staat er wel een grootse expositie over historische streekdracht in Museum De Koperen Knop op het programma. Als u ideeën heeft, mee wilt doen of materialen wilt afstaan kunt u contact opnemen met het secretariaat.

Graag was ik deze 'van de voorzitter' begonnen met een stukje over de winterse dagen, waarmee 1997 haar intrede deed. Ik heb mijn kruid echter al verschoten in de bijlage bij de jaarlijkse acceptgiro voor het betalen van de contributie. Nu we het daar over hebben: Uw bestuur rekent erop dat u in 1997 weer net zo snel betaalt als in het jaar daarvoor. Dus die enkeling, die nog even heeft gewacht, moet haast maken! Overigens ook de vrijwillige bijdragen, die wij vorig jaar van u mochten ontvangen, hebben onze verwachtingen ver overtroffen. Alsnog heel hartelijk dank daarvoor. Dat geldt ook voor de spontane giften, als reactie op de plaatsing van een kerstboom op het eiland in de Wiel eind vorig jaar. U waardeert het werk dat wij als bestuur -in onze vrije tijd- verrichten! En succes bevordert succes; dus zijn we er weer hard tegenaan gegaan. In januari jl. hebben we de redactie van het mededelingenblad wat ver-

zelfstandigd. Het resultaat hiervan heeft u in handen. Wat grotere foto's en een wat duidelijker lay-out.

Ik heb inmiddels de kans gekregen om eens in de keuken van de andere historische verenigingen in Zuid-Holland te kijken. Sinds enige maanden is uw voorzitter namelijk ook voorzitter van de begeleidingscommissie van het Project Geschiedbeoefening van de provincie Zuid-Holland. Leuk werk, leerzaam werk vooral. Eens praten met een ander. Wat wordt er op historisch gebied toch veel en goed werk verricht. Het is daarbij heel fijn om te ervaren hoe de overheden je werk steunen. Niet alleen financieel, maar ook bestuurlijk, richtinggevend, op sporen zettend. Dat gaat overigens niet vanzelf. Als je in de huidige maatschappij iets wilt bereiken moet je er wel voor werken.

Eind januari jl. ontmoette ik een in onze gemeente geboren mevrouw die als wetenschappelijk medewerkster was verbonden aan de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Een collega van haar was bezig met een proefschrift, waarbij de rivier de Merwede centraal stond. Met name de betekenis van de rivier voor de aangrenzende gebieden was de basis. Bij dit gesprek werd ook de waardering uitgesproken voor de vele publicaties, die onze vereniging had voortgebracht. Op zo'n moment voel je dat het goed gaat.

Buizenveld, Waddenzee

De watertoren.

Een even positief geluid klonk, toen er meer informatie naar buiten kwam over de opgraving op het traject van de Betuweroute, die vrij kort na het moment dat u dit blad in handen krijgt, een aanvang gaat nemen. Ver onder de groene Giessendamse bodem bevinden zich waardevolle restanten van een jachtkamp of een eerste nederzetting. Inmiddels zijn er contacten gelegd met de Projectgroep Archeologie Betuwelijn en vanaf de komende zomer zullen veel van de opgegraven voorwerpen tijdelijk in Museum De Koperen Knop te zien zijn. Daarbij zullen steeds de eerdere vondsten door nieuwere worden vervangen, zodat iedereen optimaal geïnformeerd wordt. Dit en ook de opgraving zelf zal veel bekijks hebben. Begin april had ik zelfs Australian Radio uit Sydney aan de telefoon, die er aandacht aan wil schenken in hun programma voor de geëmigreerde Nederlanders. Hardinxveld-Giessendam heeft toch heel wat te bieden! Niet alleen daarom vind ik het erg jammer dat de gemeente Hardinxveld-Giessendam niet wil participeren in de regionale VVV Zuid-Holland Zuid. Enkele jaren terug was ik aanwezig bij een

bespreking waarin dit ter sprake werd gebracht. Van de kant van de gemeente was de reactie: 'Wat hebben wij nu te bieden?'. Op zulke momenten zie ik een reeks van beelden langs gaan, waaruit het tegendeel blijkt. Hardinxveld-Giessendam heeft meer te bieden dan het lokale bestuur zich realiseert. Er is heel wat moois: De Avelingen, de Tiendwegen, de opvallende verscheidenheid aan bebouwing (in het westen staan de panden nagenoeg tegen elkaar aan en op of dicht tegen de dijk en naar het oosten toe steeds meer op grotere afstanden en veelal onder aan de dijk). De enige sluis waardoor de Alblasserwaard nog voor scheepvaartverkeer met de buitenwateren verbonden is, ligt binnen onze grenzen. En zo kan ik nog wel even doorgaan. Het is vaak een kwestie van kijken, maar niets zien.

Ik wens u veel leesplezier met dit nieuwe mededelingenblad.

Hardinxveld-Giessendam, mei 1997
Dick de Jong, voorzitter.

HERBERG 'NEUF'

Een woning, die zich nooit heeft kunnen opwerken tot historisch monument, maar in de Hardinxveldse geschiedenis toch een bescheiden rol heeft gespeeld. Inmiddels is het alweer ruim vijftig jaar geleden dat hij gesloopt werd.

Het huis op de hoek in Neder-Hardinxveld op één van de mooiste plekjes aan de rivier, was eigendom van de heer B. de Jong en bezat weinig karakteristieke bijzonderheden. Wel heeft er jarenlang een rode PTT-brievenbus aan de gevel gehangen.

Een bijzonderheid was voorts dat het een zekere aantrekkingskracht had voor mannen om er datgene te verrichten waartoe men zich gewoonlijk naar het toilet begeeft.

Het bordje 'Verboden te wateren' heeft tientallen decennia gepoogd hen van deze handeling te weerhouden. Dit opschrift kan best nog uit de vorige eeuw afkomstig zijn, toen men in dit opzicht wat ongegeneerder van dit soort hoekjes gebruik maakte.

UITHANGBORD

In de vorige eeuw ligt ook de oorzaak van het feit dat wij aandacht vragen voor dit huis. Het heeft ooit, tot ongeveer het jaar 1920 dienst gedaan als café. Gerard van Duren heeft hier tegen betaling van een cent of vijf een onvervalste Schiedammer geschonken!

Boven de deur hing toen een uithangbord met het opschrift 'Café Neuf', hetgeen kan duiden op enige kennis van de Franse taal, in welk geval er vrij vertaald sprake was van Nieuw Café. Stamt het misschien uit de Franse tijd?

Hoe het zij, al in een grijs verleden woonde hier een vrouw die tot op hoge leeftijd het etablissement beheerde. Het was familie van Gerard van Duren, die de nering later overnam en combineerde met zijn werk als uitvoerder bij aanneemer Aart van Duren. Overdag nam zijn vrouw meestal de honneurs waar.

GEEN DRONKAARDS

Dat kon omdat 'Café Neuf' van stonde af aan een streng regime had ingesteld. Het was een nette zaak, waar dronkaards - en die waren er

Herberg 'Neuf', op
'den Hoek'

vroeger nogal wat - niet over de drempel kwamen. Als 's winters het ijsvermaak tot thans beruchte alcoholische uitspattingen leidde, deed de heer van Duren onverbiddelijk de deur op slot, daarmee een flink stuk klandizie prijsgevend. Van Duren hield strikt de hand aan de door hem gestelde voorschriften!

Het was echt een café voor de buurt, waar de mensen voor de middag één of twee borreltjes kwamen drinken en in de namiddag nog een paar. Dat was toen zo de gewoonte. Er was 's avonds ook wel aanloop, meestal van vaste klanten die Herberg 'Neuf' als stamcafé hadden. De mensen deden dan wel eens een spelletje domino, er mocht beslist niet worden gekaart. Een bijzonder etablissement dus. Het kaartspel ging vroeger nogal eens gepaard met een overmatig drankgebruik en de daarbij behorende opwinding. De herbergier, die de zaak meestal aan zijn vrouw overliet, wilde dat maar liever voorkomen.

WINKEL

Er kwamen ook wel eens mensen om een sigaar, die had je toen voor een paar centen. De goedkoopste waren

vier voor een dubbeltje, terwijl voor de duurste een cent of vijf moest worden betaald. Een poosje is er achter het café ook een kruidenierswinkeltje geweest toen het café wat terugliep. In 1920 is Van Duren er mee gestopt. Het pand had een prachtig uitzicht op de rivier en de steiger (Korte Veer) van de Fop Smit boten. Na 1920 werd Herberg 'Neuf' als woonhuis in gebruik genomen. Voordat de sloophamer er aan te pas kwam heeft het ook nog enige tijd leeg gestaan. Het pand was veranderd in een bouwval. Het jaartal van de bouw hebben wij helaas niet kunnen achterhalen.

KRONIEK VAN HARDINXVELD-GIESSENDAM

24ste JAARGANG 1910

13 april 1910

Inbraak in café 'Neuf' van weduwe Van Drumpt'. Het café was 's nachts onbewoond.

4 mei 1910

De nieuwe aanlegplaats van de fa. Fop Smit & Co. in wijk B steekt verder de rivier in zodat het aanvaren gemakkelijker is geworden.

17 augustus 1910

Eerste filmvoorstelling in Giessendam door de 'Eerste Nederlandse Bioscoop' in werkliedengebouw 'de Samenwerking'.

7 september 1910

Benoemd tot watermolenaar op de Spindermolen de heer A. Korevaar.

21 september 1910

Advertentie: Ondertekende K. van Kammen bericht dat hij zich zal vestigen als horlogemaker in het huis, tot heden bewoond door den heer J. Monteban, tegenover het postkantoor te Neder-Hardinxveld.

24 september 1910

F. Vogel benoemd tot watermolenaar op de Tiendwegse molen.

8 oktober 1910

De heer Berkhout zal een fotografisch atelier in zijn tuin plaatsen ten einde het publiek gemakkelijker en beter te kunnen bedienen.

19 november 1910

Een aak geladen met hoefhout zinkt in de sluis.

1 Dit klopt niet met het hier voor opgenomen artikel. Het is echter niet gelukt om te achterhalen wat juist is.

De plaats waar deze foto is gemaakt is onlangs zo rigoureus veranderd, dat het allerlaatste spoor van de bekende werf van Van der Hoff, voorgoed is verdwenen.

DE SLIEDRECHTSE SYNAGOGE WAS OOK VOOR DE JODEN UIT GIESSENDAM EN HARDINXVELD

HET BEGIN VAN DE KILLE

In de tweede helft van de achttiende eeuw vestigen zich de eerste joden in Sliedrecht. Over deze joden is niet veel bekend, het zijn voornamelijk ondertrouwaktes die informatie geven. Zo weten we dat in 1768 ene Samuël Israëls uit Sliedrecht in ondertrouw ging. De band met joods Amsterdam moet toen trouwens vrij sterk zijn geweest, omdat daar veelal de partner gevonden werd. Zo verliet de Sliedrechtse Judith Marcus het dorp om in Amsterdam te trouwen met Michiel Isaac.¹

De joodse bevolking in Sliedrecht neemt gestaag toe en rond 1770 is de groei zodanig dat kan worden overgegaan tot de oprichting van een joodse gemeente. Er werd voor gezorgd dat de religieuze 'basisbehoeften' aanwezig waren: een synagoge en een mikwe (= religieus bad). Waar het eerste sjoellokaal gevestigd was is onbekend, waarschijnlijk bij één van de leden thuis. Vanaf 1829 werd echter een gedeelte van een dijkhuis, dat gebouwd was als wolspinnerij, gebruikt als sjoel.²

De families De Vries en Van Hechten vormden de kurk waarop de joodse gemeente dreef. Beide families zijn waarschijnlijk vanwege de slechte economische situatie daar en het virulente antisemitisme vanuit Duitsland naar de Republiek geëmigreerd. De twee families zijn tevens door huwelijken nauw met elkaar verbonden.

Als wij kijken naar de beroepsstructuur, dan valt direct de eenzijdigheid op. Van de zes gezinshoofden oefenen er vier het beroep van 'joods slagter' uit (een van hen combineerde het met het beroep van koopman), een was full-time koopman en een was een oude man die niet meer in staat was tot werken. Ook in andere kehillot (= meervoud van kehilla = joodse gemeente) in de mediene (= platteland behorende tot een grote joodse gemeente) kwam zo'n eenzijdige beroepsstructuur vaak voor. Interessant is ook om te zien of in die beginjaren er sprake was van een bepaalde mate van integratie in de Sliedrechtse samenleving. We hebben aanwijzingen om te denken dat de kille wat betreft het sociale leven erg op zichzelf was. Ongetwijfeld zullen er sociale zakenrelaties zijn geweest maar of

die ook in vriendschappen geresulteerd hebben, is nog maar de vraag. Want bij het aangeven van geboorten en sterfgevallen van Sliedrechtse joden waren het altijd de voorvaders van de joodse gemeente die voor de burgerlijke stand verschenen. Slechts af en toe doet een buurman dit. Opmerkelijk is overigens dat David van Hechten het Latijnse schrift blijkbaar niet beheerste, omdat hij ondertekende in het Hebreeuwse schrift.³

STRIJD OM DE JODEN VAN GIESSENDAM EN HARDINXVELD

De joodse nederzetting in dit gedeelte van de Alblasserwaard groeide langzaam uit tot een kleine kille (= van kehilla), die in 1809 zeven-enveertig personen telde. Ook de joden van Bleskensgraaf, Giessendam en Hardinxveld behoren dan tot de gemeente. Toen in 1814 een nieuwe ressortale indeling tot stand kwam, waarbij Giessendam en Hardinxveld onder de joodse gemeente Gorinchem vielen, waren de problemen voor de toekomst dan ook geschapen. Sliedrecht kreeg namelijk de status van bijkerk en viel onder de ringsynagoge Dordrecht. Erg veel horen we in deze tijd niet van de kille, ze leidde kennelijk een rustig bestaan. De centrale organisaties als het Opperconsistorie en de Hoofdcommissie, die in het leven zijn geroepen door de burgerlijke autoriteiten om de belangen van de 'Israëlieten' te behartigen, krijgen tot 1833 niets te horen van deze gemeente.

Pas in 1833 nam de kerkmeester S.E. de Vries contact op met de hoofdcommissie, met het verzoek om de joden die in Giessendam en Hardinxveld woonden officieel bij de bijkerk Sliedrecht te voegen.⁴ Het probleem was nu urgent geworden omdat enkele gezinnen uit Sliedrecht daarheen verhuisd waren en verplicht werden aan Gorinchem hun contributie te betalen. Vanwege de afstand konden ze daar echter niet ter sjoel gaan. De Vries wees er verder op dat zonder de bijdragen van deze gezinnen de joodse gemeenschap nauwelijks enige overlevingskans had. Het was niet meer dan redelijk dat deze dorpen bij Sliedrecht werden ondergebracht omdat dat slechts een half uur lopen was, terwijl Gorinchem wel twee uur gaans was. Hoewel de manhigiem

(= meervoud van manhig = bestuurder) te Dordrecht hun steun betuigden aan dit verzoek duurde het toch nog tot 1835, vele brieven verder (zowel van Sliedrecht als van het boze Gorcum), voordat Giessendam officieel onder Sliedrecht kwam te vallen.

De strijd om Hardinxveld duurde echter voort. Hoewel deze joden altijd al het Sliedrechtse beth hakenesset (= huis van vergadering = synagoge) bezochten, maakten zij geen deel uit van de joodse gemeente. Zij betaalden echter contributie zowel aan Sliedrecht, als aan Gorinchem. In 1838 verhuisde een gezin uit Giessendam enkele huizen zodat het in het naburige Hardinxveld terecht kwam. Dit gezin stookte de andere vier gezinnen in Hardinxveld op niet langer te betalen aan Sliedrecht. Kerkmeester Hijman de Vries kwam hiertegen in het geweer en droeg wederom het argument aan dat de kille niet kon blijven bestaan als Hardinxveld niet officieel bij Sliedrecht

commissie echter te ver, zij besloot dat Sliedrecht onder de ringsynagoge Dordrecht bleef vallen. De positie van Hardinxveld bleek uiteindelijk een slepende zaak te worden, die echter door Sliedrecht werd gewonnen.

EEN NIEUWE SJOEL

In 1844 stapelden de problemen voor de kille zich op. De burgerlijke gemeente besloot het gebouw dat door de kille als sjoel werd gehuurd, aan te kopen voor het gebruik als schoollokaal. De joodse gemeente kwam op straat te staan. Het werd dus zaak een nieuwe sjoel, met mikwe, te bouwen. Daarom werd voor 250 gulden zo'n 170 el grond aangekocht. Vervolgens werd de Hoofdcommissie gevraagd om een financiële bijdrage van 2550 gulden om de sjoel te kunnen bouwen.⁷ Dit verzoek viel niet in goede aarde bij de heren van de Hoofdcommissie, Sliedrecht kon niet rekenen op financiële steun. Ingrijpend was echter het besluit om de bijkerk Sliedrecht en kerkmeester H. de Vries niet meer als zodanig te erkennen.⁸ Al die tijd had de Hoofdcommissie namelijk geen inzicht gehad in bestuurlijke en financiële stukken. Dit kwam voornamelijk voort uit onwetendheid en onervarenheid van Sliedrechtse kant. Nu krabbelde Sliedrecht schielijk terug met haar verzoek om geld. Uiteindelijk werd de kille, via een 'onderhandsche missive' van commissielid Stein, weer erkend.⁹

De toestemming voor de bouw van de synagoge was er echter nog steeds niet. Men kon weer bij het begin beginnen. De tachtig leden tellende kille kwam nu met het subsidieverzoek van 1750 gulden. De kille kreeg echter pas toestemming tot het bouwen van de sjoel als men beloofde zelf voor de financiële middelen zorg te dragen.¹⁰ Daartoe verplichtte men zich dan ook. De kille kreeg echter korte tijd later met tegenslagen te kampen, zodat ze toch weer gedwongen was om geld te vragen, ditmaal 1200 gulden.¹¹ De Hoofdcommissie besloot om 'aan de Israëlitische gemeente te Sliedrecht te verlenen eenen onderstand van 600 gulden', een evengroot bedrag als wat de Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland gaven. Ook de burgerlijke gemeente gaf subsidie (250 gulden), onder voorwaarde dat de sjoel

De Joden keren terug van hun wekelijkse godsdienstoefening in de synagoge te Sliedrecht.

werd gevoegd. In zijn woorden: 'Zulks Alleen is in staat, om de Goede Zaak te kunnen handhaven, de Dwalende op het goede Spoor te kunnen terug brengen, de Kerk, een Pronkstuk, een voorbeeld van stichtelijke Godsdienst, die er in uitgeoefend wordt in stand te houden'.¹² De reactie van de Gorcumse parnassiem (= meervoud van parnas = bestuurder) was fel, zij eisten zelfs dat de hele Alblasserwaard (dus inclusief Sliedrecht) onder Gorcum diende te vallen.¹³ Dit voorstel ging de Hoofd-

in Sliedrecht kwam. Uiteindelijk heeft de nieuwe sjoel 2896 gulden en 24 cent gekost, een heel bedrag voor zo'n kleine gemeente, die daarnaast nog 'behoefte' had te onderhouden.¹²

De sjoel werd gebouwd aan het gedeelte van de (Rivier)dijk dat bij de plaatselijke bevolking bekend staat als de Kaai. De Kaai is het oostelijke gedeelte, vlakbij Giessendam. De sjoel moest zo centraal mogelijk staan, zodat ook de joden uit de polder minjan (= benodigd aantal joden om godsdiensttoefening te houden) konden maken. De sjoel bestond, zoals ieder dijkhuis, uit een boven- en benedenhuis. In het bovenhuis was de sjoel gevestigd en het onderhuis was bedoeld voor de chazzen-rebbe-sjouchet (= voorzanger-rabbi-ritueel slachter). Tegen de westmuur werd een kleine mikwe gebouwd, zodat een ieder zijn religieuze plichten kon vervullen.

Op 29 augustus 1845 werd de nieuwe sjoel ingewijd, met als feestredenaar Levie Godschalk Wanefried, de Dordtse chazzen die bekend stond om zijn retorische gaven.¹³ Hij ontving hiervoor het hoge tractement van vijftig gulden!

STRUCTUUR VAN DE KILLE

In het bestuur van de joodse gemeente zaten dikwijls de vooraanstaanden van de kille. Deze 'Joodsche Kerkeraad' gaf leiding aan de joodse gemeenschap en vertegenwoordigde haar bij de overheid. Aanvankelijk had Sliedrecht slechts een bestuurder, aangeduid als 'Kerkmeester'. In 1833 was dit S.E. de Vries, in 1835 Joël de Vries en vanaf 1838 Hijman de Vries. In 1845 kreeg Hijman het te druk en werd Simon van Hechten benoemd tot tweede Kerkmeester of 'penningsmeester'. In 1846 trad een nieuw kerkbestuur aan, bestaande uit de heren H. van Hechten en B. de Vries. Deze B. de Vries was koosjere-kaasmaker (kosjer = ritueel geoorloofd) te Giessendam, een echt joods-Hollands beroep! Het valt op dat de bestuurders van de kehilla, ook na 1846, voor het overgrote deel behoorden tot deze twee kernfamilies.

De diensten in de sjoel werden geleid door de chazzen, die vroeger in veel gevallen tevens godsdienstleraar was. De Sliedrechter S.M.

En hier keren de Joodse vrouwen terug; mannen bij mannen en vrouwen bij vrouwen.

Koekoek leidde rond 1850 de diensten, hoewel hij hiervoor niet de benodigde papieren had. In 1852 probeerde hij voor de derde maal de laagste rang van godsdienstonderwijzer te behalen.¹⁴ Hoe dit is afgelopen is niet bekend. Bij de 38ste verjaardag van de sjoel in 1883 blijkt dat de heer Callo 'voorlezer en leeraar der gemeente' was.¹⁵ In ieder geval was hij aan de joodse gemeente verbonden van 1875 tot 1885, wat voor een chazzen een behoorlijke lange tijd is. Rond de eeuwwisseling fungeerde de heer Hildesheim als chazzen, tot hij in 1903 vertrok. Met Hildesheim vertrok de laatste godsdienstonderwijzer van de kehilla. De woning onder de sjoel werd door het kerkbestuur verhuurd aan een niet-jood.¹⁶

Met het vertrek van Hildesheim kwam de leiding van de dienst te liggen in de handen van de Giessendamse Jacob de Vries tot hij in 1906 overleed. 'Geheel belangeloos en met liefdevolle toewijding fungeerde hij in de laatste jaren als chazzen op onverbeterlijke wijze'.¹⁷

Een eigen begraafplaats had de kleine kille overigens niet. De meeste Sliedrechtse joden zijn dan ook begraven in Dordrecht, hoewel een enkeling zijn laatste rustplaats vond in Gorinchem.

INTEGRATIE IN DE SLIEDRECHTSE SAMENLEVING

De joodse gemeente was erg klein, zodat alleen daarom al van een verzuilde gemeenschap geen sprake kon zijn. Hoewel de gemeente ongetwijfeld haar chewres (= verenigingen) heeft gehad, participeerden de Sliedrechtse joden volledig in de zogenaamde

algemene verenigingen. Als voorbeeld kan de familie den Hartog dienen, die halverwege de negentiende eeuw in Sliedrecht neerstreek. In de tweede fase van de geschiedenis van de kille heeft deze familie een sterk stempel gedrukt op de gemeente.

Zowel Hartog als Simon (Siem) den Hartog treffen we meermalen aan. Zo waren beiden actief binnen de Sliedrechtse voetbalclub.¹⁸ Maar ook hebben zij de liberalen vertegenwoordigd in de gemeenteraad. Siem bracht het tevens tot voorzitter van de Sliedrechtse Middenstandsvereniging en tot bestuurslid van de Oranjevereniging. Ook was 'Hartog de jood' (zoals Siem door de bevolking werd genoemd) nog mede-oprichter van 'de ziekenhuishulp'.

Integratie moet altijd van twee kanten komen. Ook de bereidwilligheid van de plaatselijke bevolking om een minderheidsgroep te aanvaarden, maakt deel uit van het integratieproces. Dat dit in Sliedrecht het geval was blijkt wel uit het feit dat in 1891, toen er hevige pogroms woedden in Rusland, een inzamelingsactie onder de bevolking werd gehouden, waarbij de jood E. de Vries samenwerkte met enkele niet-joden. Dit alles met 'welwillende toestemming van Heeren burgemeester en wethouders'. Er werd een bedrag van 265 gulden 75 cent opgehaald.¹⁹

HET VERVAL VAN DE KILLE

In 1903 vertrok 'leeraar' Hildesheim en, zoals we in de *Merwebode* lezen, besloot het kerkbestuur geen nieuwe onderwijzer aan te stellen. Een klein bericht waarachter heel wat schuil gaat. Het aantal kinderen daalde al jaren gestaag. Verschillende gezinnen vertrokken naar andere plaatsen, voornamelijk Amsterdam. Zo waren er in 1913 nog slechts vijf kinderen in de kille te vinden. Het in dienst hebben van een godsdienstonderwijzer werd erg duur, vanwege het slinkende aantal leden.

Niet alleen de kille Sliedrecht raakte in verval, talloze andere mediene-gemeenten kampten met dezelfde problemen. Steeds meer joden leefden niet meer volgens de thora, zo was het onderhouden van het kasjroet (= rituele geschiktheid) rond 1900 al lang niet meer

algemeen. Sjoelbezoek nam af en nieuwe joden werden niet meer automatisch lid van de kille. Het vermoeden bestaat dat er binnen de zogenaamde kernfamilies geen opzeggingen zijn geweest, omdat de band met de kille de band met de familie was. Het slinkende aantal mannen zorgde ervoor dat er in 1920 geen minjan meer kon worden gemaakt, zodat de sjoeldiensten vervielen. De Sliedrechtse moesten toen naar Dordrecht voor het vervullen van hun religieuze plichten. Uit de demografie blijkt dat het verval zich allang voor de Sjoah inzette.

Izak van der Giessen, bijgenaamd Izak de Jood.

DEMOGRAFISCHE ASPECTEN

Voor dit artikel is een beperkt demografisch onderzoek gehouden, waarbij gebruik werd gemaakt van gegevens uit het Dordtse begraafregister, de Sliedrechtse burgerlijke stand, bevolkingsregisters en enkele andere bronnen.

Joodse mannen uit de kille die in Dordrecht werden begraven in de periode 1871-1883 droegen allen joodse voornamen. Simon scoorde duidelijke het best. Joodse namen deden het onder de vrouwen veel slechter. Nog geen 30% droeg een joodse naam.²⁰ Streeknamen deden het veel beter. Dit is duidelijk een teken van assimilatie. Overigens is het voorkomen van niet-joodse namen bij vrouwen een verschijnsel dat we in meerdere plaatsen in de mediere tegenkomen.

Aan het verloop van het aantal joden in de kille is veel van de geschiedenis af te lezen. Van 47 joden in 1809 groeide de gemeente vele jaren totdat ze in 1889, 73 joden telde. Daarna was er een schrikbarend verval van het aantal leden, zodat er in 1909 nog slechts 32 joden waren. In 1941 waren er, volgens de opgaven van de Duitse bezetter, 20 'voljoden', 2 'halfjoden' en 2 'kwartjoden' (Duitse criteria).

Het is duidelijk dat het hoogtepunt van de kille lag in de jaren tachtig van de vorige eeuw. De jaren daarop zette het numeriek verval van de gemeente in.

DE SJOAH

Onvermijdelijk in iedere beschrijving van een kille is het tragische einde: de moord op de joodse inwoners, die jarenlang deel uitmaakten van het wel en wee van de plaatselijke bevolking. De Duitse bezetter maakte een einde aan het joodse leven en aan het leven van de joden.

Een vlucht poging van de familie Kleinkramer werd verijdeld, daarop volgde arrestatie en deportatie. De rol van burgemeester Popping in dezen was niet erg verheffend. Het gezin kwam om in Auschwitz en Seibersdorf. In het bedrijf van Siem den Hartog kwam de NSB'er J.P. Westdijk als Verwalter. Zowel het gezin van Siem als dat van Hartog kwam om in Auschwitz. Alleen Siems dochter Ro wist door onder

te duiken de oorlog door te komen en zij ging op *alliyah* (= emigratie naar Israël) tot na 1962 de ouderlijke zaak voortgezet te hebben.

Niet alleen de Sliedrechtse, maar ook de Hardinxveldse joden ondergingen het gruwelijke lot. Slager Barend Meiboom werd als laatste eind 1942 weggevoerd. Slechts enkele Sliedrechtse joden durfden het aan joden onderdak te bieden. De ongehuwde Leentje Nederlof wist dertien joden verborgen te houden totdat zij (waarschijnlijk) door haar buurman werd verraden. In het vrouwenkamp Ravensbrück kwam zij gruwelijk aan haar einde.

Geen van de Sliedrechtse joden keerde terug uit de nazikampen. Joods leven was niet meer mogelijk, de sjoel werd verkocht en de kille werd definitief opgeheven. Zo kwam er een einde aan een kleine kille in de Alblasserwaard, die heel wat problemen heeft doorstaan, maar te gronde ging omdat zij door een bezetter tot *Probleem* werd verklaard.

B. Wallet

Noten

1. D. Verdooner & H. Snel, *Trouwen in Mookum 1598-1811* ('s Gravenhage, z.j. [1992]), Doop-, trouw- en begraafboeken 641-454.
2. Gemeente Archief Sliedrecht (GAS) Oud nr.1432.
3. Burgerlijke Stand Sliedrecht (BSS) 1822 Ov 3, Ov 34.
4. Algemeen Rijksarchief Den Haag (ARA) 2.07.01.05 inv.nr. 73 nr. 591.
5. ARA 2.07.01.05 inv.nr.99 nr.644.
6. ARA 2.07.01.05 inv.nr.100 nr.811.
7. ARA 2.07.01.05 inv.nr.141 nr.433.
8. ARA 2.07.01.05 inv.nr.142 nr.647 & inv.nr.143 nr.884.
9. ARA 2.07.01.05 inv.nr.144 nr.1038, besluit HC.
10. ARA 2.07.01.05 inv.nr.146 nr.130.
11. ARA 2.07.01.05 inv.nr.150 nr.885.
12. ARA 2.07.01.05 inv.nr.151 nr.1126.
13. *Nieuw Israëliisch Weekblad* (NIW) 1870 jrg.6 nr.6.
14. ARA 2.07.01.05 inv.nr.392 nr.355,798,799.
15. NIW 1883 jrg.19 nr.9.
16. *De Merwebode* 19-12-1903.
17. NIW 1906 jrg.41 nr.45.
18. KI, *Ter Nagedachtenis, Blad Voetbalvereniging Sliedrecht*, 1945, blz.2.
19. *De Merwebode* 25-07-1891, 01-08-1891, 05-09-1891.
20. Gemeente Archief Dordrecht 345.41.

WIE TOT TIEN KAN TELLEN...

Kan de hele wereld bel-
len. In onze eigen
gemeente zijn zes cijfers
voldoende. Vroeger was
je met 1 of twee cijfers
klaar, wat niet wil zeg-
gen dat het ook per se
sneller ging, want er
moest via het telefoon-
kantoor gebeld worden.
Wel zegt het iets over
het aantal mensen dat
een telefoon had. Vaak
was het de gegoede
burgerij of waren het
artsen, notarissen of
veelal bedrijven die het
zich konden veroorlo-
ven. Onderstaand een
gedeelte uit het tele-
foonboek van 1915,
toen het hele land nog
in één telefoonboek
paste. Sliedrecht is ook
opgenomen omdat
vroeger de grenzen
anders lagen en een
gedeelte van het toen-
malige Giessendam bin-
nen de grenzen van het
huidige Sliedrecht viel.
U ziet dat enkele namen
nog als zodanig
bestaan, maar dat er
ook namen zijn waar-
voor het beroep wat ze
toen uitoefenden niet
meer geldt.

SLIEDRECHT. (Rijkstelefoonkantoor.)

(Giessendam.)

Dienuren: Werkdagen: van 8.— vm. tot 9.— nm. Zon- en Feestdagen: van 8.— vm. tot 9.— nm., van 1.— nm. tot 2.— nm.
Het lokale telefoonnet is geopend: Werkdagen: van 7.— vm. tot 10.— nm. Zon- en Feestdagen: van 8.— vm. tot 9.— nm., van 1.— nm. tot 2.— nm.

Openbare spreekcellen zijn gevestigd: 1. Post- en Telegraafkantoor. — 2. Centraalbureau van het lokale telefoonnet.

48 „**A** blasserwaard“, Crediet-
vereniging, Dir. Mr. J. Kamp-
stra.

30 **B**aars, A., Scheepsbouwmeester, A 512.

59 **B**ast, J. A. de, Annemer, C 33.
7 **B**akker Gz., E., Vleeschbouwerij
en Spekdingerij, A 756.

80 **B**allepoeljen, A. v., Broodbakker, A 637a.

77 **B**allepoeljen Jr., C. v., Naaml.
Venn. „Sliedr. Zand Expl. Mij.“

90 **B**allepoeljen, G. v., Broodbakker, B 167.

17 **B**allepoeljen, Gebr. v., Broodbakkerij, A 763b.

34 **B**erg, I. J. v. d., Apotheker, B 240.

33 **B**oer, Wed. J., in Kell. warm,
cement en gedsilberd, C 393.

93 **B**orsje, A., Magazijnmeester, A 236a.

8 **B**os, G. J., Annemer, B 169.
80 **B**os, W., Annemer, B221.

52 **B**os, Wed. W. A., Wijk B No. 46.
28 **B**randweer, Opperbrandmeester,
P. H. J. d. J.

62 **I**dem, Plaatsverv. Opper-
brandmeester, J. M. Visser.

64 **I**dem, Secretaris der Directie,
H. Drapers.

78 **B**ruuser, D., Particulier, Wijk B
No. 237.

78 **B**roere, M., Stalhouder, C 301.

55 **B**urgemeester, S. E. Lipsel,
Woning.

71 **F**rankenholz, M., Veearts,
B 531.

29 **G**astabierck.
31 **G**emeente Opzichter, J. H. B.
Veenbos.

30 **G**emeente Secretaris, Woning,
B 197.

68 **G**root, J. P. de, Annemer,
Giessendam C 202.

28 **H**auffen, J. L. v., Annemer,
B 341.

10 **H**auffen, J. L. A. v., (Jen v.
Hauffen), Hoofhandl., B 247d.

85 **H**auffen, M. P. v., Annemer,
B 169.

61 **H**artog, M. K., Annemer, C222.
67 **H**attem, B. W. v., Stalhouder,
D 155.

83 **H**attem, G. A. v., Annemer,
B 438.

75 **H**otman, A. A., Annemer, B 94.
36 **H**oogland, J., fa. v. d. Hout-
Willems, Apotheker, B 511a.

88 **H**outen, R. v., Bierhandel, D 63.

13 **K**alls, K. L., Annemer, B 106.
92 **K**antoor v. d. Gemeente-On-
twaager.

94 **K**ater, J. H. C. Ned. Herv.
Predikant, C 45.

81 **K**evie, M. y. d., Catthouder, B.
73.

38 **K**ivitt, Meij. A. M., C 44.
19 **K**ivitt v. Hauffen, K. A., C 142.

10 **K**raaijeveld, Johs., Annemer,
B 512.

6 **L**angeveld, Dr. P., Arts, A
738.

15 **L**uijt, A. L., fa. Gebr. Luit,
Uitgevers v. h. Nieuwblad voor
Sliedrecht en Omstreken, B 430.

87 **L**angeboom „de Merwe“, Gebr.
v. Ballegoeljen, C 34.

11 **M**aanen, P. A. v., Notaris, B
427.

46 **M**antichij, tel. Vers. v. IJzeren
Scheepn, M. C. de Jong, B 196.

57 **I**dem, G. Dekker, Export,
schipper en steenleverancier.

23 **I**dem, A. A. Kalls Jr., C 232.
44 **M**eljer, A., Fotograf en foto-
handel, B 244.

48 **N**ederlof, P. A., Annemer,
A700c.

74 **N**es, Meij. C. v., Winkelmeester,
Wijk C 217.

12 **N**es, N. P. v., in Rijn Vloech-
waren en Cement, B 56c.

81 **N**ieuwpoort, T., Timmerman,
A 717.

58 **N**oordman, E. v., Annemer,
C 135.

43 **O**ma, P., fa. Petri, Bankst-
bakker, B 243.

53 **P**ollie, Hoofdagent, A. Solj-
dars.

70 **P**olliebureau, B 496.
2 **P**olliebureau, Bovenste.
3 **I**dem, Bovenste.

42 **P**rima Adm., J., Landbouwer,
Boterfabrik en Melkhandel, B
214.

8 **P**rima Th., A., Annemer, B 4.
41 **P**rima Visser, Meij. W. A. E.,
C 58.

47 **P**ubliek Telefoonstation, Ge-
meentelijk Telefoonkantoor.

29 **Q**uanjer, A. A., Arts, C 147.

1 **R**andhuis, Gemeente-Secreta-
rie, B 505.

24 **R**oes, C. M. v., Scheepmakerij,
in annemerematerial, C 300a.

40 **R**ietveld, D., Hondsch, B 589.

... **R**ijkstelegraafkantoor. (1)
46 **R**omelja, C., Rijwiel, B 24.
70 **R**oskam Cam., J., Annemer.

31 **S**cheepwerf „Bannick“,
(voort. T. Nederlof), D 278.

58 **S**chrum, Wed. J. L., B 222.

27 **S**mit & Co., Fop, Aanlegplan
Benedenver.

80 **S**ocietel „Ken U zelven“, B 7.
18 **S**plander, Fa. Johs. v., Admin-
stratie en Assistentie, Ka-
sier, C 140.

Telegraafkantoor. (2)
84 **U**itter, D. v., Rijwielhandl.,
C 180a.

62 **V**isser A. C., Annemer, B.
49 **V**isser J. M., H., Tuinmeester.

21 **V**isser Gz., P., Wijnhandel,
C 183.

54 **V**olker A. Pzn., Gebrn., Dwars-
killing, Scheepsbouw, Bagge-
material.

72 **V**olker, A. P., Annemer, D 22.
35 **V**olker Tzn., C., Annemer e
schipper, B 112.

25 **V**olker A., L., C 409.
82 **V**olker F. Hzn., P., Annemer e
onlv. v. werken in gewapen
beton, cementsteenfabr.

73 **W**aard, A. G. de, Boekhandel,
B 491.

4 **W**aterloren der Hoofdraken-
terleiding, Mij. tot Expl. v.
Waterleidingen in Nederland, A
239.

39 **W**ijngeerden, A. v., Boek- en
papierh., uitgever van „de Mer-
we“, Nieuwblad voor Sli-
edrecht, B 518.

26 **W**ijngeerden, Wed. A. C. v.,
D 15.

66 **W**ijngeerden Pzn., L. J. v.,
C 220.

5 **Z**eleksur, v. „Het Groen
Kruis“, A 795.

86 **Z**ijp, D., Arts.

(1) Aan te vragen: „Rijkstelegraaf“.

(2) Aan te vragen: „Rijkstelegraaf“.

BOVEN-HARDINXVELD. (Hulpstelefoonkantoor.)

Dienuren: Werkdagen: van 8.— vm. tot 1.— nm., van 2.— nm. tot 5.— nm., van 8.— nm. tot 9.— nm. Zon- en Feestdagen: van 8.— vm. tot 1.— nm., van 1.— nm. tot 2.— nm.

Een openbare spreekcel is gevestigd in het Hulpstelefoonkantoor.

3 **B**een, B. de, Vrachthager

3 **G**emeentekantoor en Politie.

3 **J**ong Jan, C. de, Annemer.

3 **R**ijkstelegraafkantoor. (1)

4 **S**cheepmakerij, J., Bergendam

8 **S**cheep Pzn., G., Vrachthandl.

1 **S**chout, J. A., Hospitaal-
annemer, B221.

Telegraafkantoor. (2)

(1) Aan te vragen: „Rijkstelegraaf“.

(2) Aan te vragen: „Rijkstelegraaf“.

NEDER-HARDINXVELD. (Rijkstelefoonkantoor.)

(Giessendam en Giessendam.)

Dienuren: Werkdagen: van 8.— vm. tot 1.— nm., van 2.— nm. tot 5.— nm., van 8.— nm. tot 9.— nm. Zon- en Feestdagen: van 8.— vm. tot 1.— nm., van 1.— nm. tot 2.— nm.

Een openbare spreekcel is gevestigd in het Post- en Telegraafkantoor.

3 **B**eevers, C., Hospitaal-
annemer, B221.

3 **B**eevers, C., Hospitaal-
annemer, B221.

3 **B**eevers, C., Hospitaal-
annemer, B221.

3 **B**eevers, C., Hospitaal-
annemer, B221.

3 **B**eevers, C., Hospitaal-
annemer, B221.

3 **B**eevers, C., Hospitaal-
annemer, B221.

3 **B**eevers, C., Hospitaal-
annemer, B221.

3 **B**eevers, C., Hospitaal-
annemer, B221.

3 **B**eevers, C., Hospitaal-
annemer, B221.

3 **B**eevers, C., Hospitaal-
annemer, B221.

2 **H**oog, G. v., in Kees, groen
en lijnen, Giessendam.

4 **H**oogmoers, N. G., Eigenaar
annemer, Giessendam.

11 **H**oogmoers, L. v., Annemer.

2 **N**oord, Venn. Scheepwerf
„de Merwe“, D. G. J. L. Viss.

7 **P**ollie, J. v. d., Annemer.

12 **P**ollie.

Rijkstelegraafkantoor. (1)

2 **R**itter, A. de, Annemer, Gi-
essendam.

(1) Aan te vragen: „Rijkstelegraaf“.

(2) Aan te vragen: „Rijkstelegraaf“.

VANUIT HET BESTUUR

VERTREK

Mevrouw C. van der Plas heeft medegedeeld dat zij haar bestuursfunctie binnen onze vereniging per medio augustus wil beëindigen. Het bestuur betreurt deze beslissing ten zeerste. Getracht zal worden om, zoals gebruikelijk is, tussentijds in de vacature te voorzien.

EILAND IN DE WIEL

Rond de kerstdagen konden velen weer genieten van het eiland in de Wiel. Voorzien van een kerstboom en feeëriek verlicht gaf dit weer een speciale sfeer in het centrum van ons dorp.

Zeker nu 'Koning Winter' de Wiel weer had bedekt met een laag ijs. Voordat de verlichting een feit was, heeft het bestuur behoorlijk in de buidel moeten tasten. De verlichting was namelijk het vorige seizoen geheel vernield.

SCHENKING

Zoals u weet staat in het Historisch Informatie Centrum, Buitendams 4, een vitrine waarin de vereniging een aantal mooie aanwinsten exposeert. Deze vitrine werd tot voor kort gehuurd, maar onlangs door een erelid aan de vereniging geschonken. Langs deze weg willen wij nogmaals onze dank uitspreken.

JEUGDLEDEN

Het aantal jeugdleden blijft gelukkig ook stijgen. In het Historisch Informatie Centrum melden zich regelmatig twee 'amateurarcheologen' nl. Albert de Krijger en Pieter van der Wal. Zij hebben al vele vondsten getoond. Ja, ze wilden graag lid worden van onze vereniging, maar dat kost geld. Daar hebben ze iets op gevonden. Beiden vroegen in de decembermaand een lidmaatschap cadeau. Na ontvangst van het benodigde geld kwamen ze zich als lid aanmelden. Wellicht een leuke tip voor andere studenten. Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst!

POSTKAMER

Als bestuur waren we al vele jaren in ons nopjes met de 'postkamer', waar de heer P. van der Plas op de achtergrond heel veel werk voor onze vereniging verzette. Voor een vereniging met bijna 800 leden is het geen sinecure,

alle correspondentie van een enveloppe en adres te voorzien en te verdelen over 15 wijken in Hardinxveld-Giessendam (waarvoor we onze vrijwillige bezorgers hebben) en de overige post voor verzending gereed te maken. Daarbij niet te vergeten de vele mutaties in het adressenbestand die uiterst secuur verwerkt moeten worden.

Na het overlijden van de heer van der Plas hebben we de heer A. de Rover, Jacobsweer 5 bereid gevonden dit werk van hem over te nemen. En inmiddels heeft hij al het nodige werk verzet. Als bestuur zijn we erg blij met de vele vrijwilligers die ons bij de vele voorkomende werkzaamheden willen helpen.

Wie is er bereid de post in een gedeelte van de 'Wielwijk' te bezorgen? Dit betreft ± 30 adressen, eventueel aanmelden via het secretariaat, 0184-614563.

VIDEOFILM HOEPMAKEN

Als bestuur vonden wij het belangrijk om de hoepmakers, die regelmatig in de hoepmakerij van museum 'De Koperen Knop' aan het werk zijn en de gehele cultuur, die bij het hoepmaken hoort op video vast te leggen. Ook het hoepmaken gaat tot de ambachten behoren die over een aantal jaren geheel zullen zijn verdwenen. Samen met 'Cor de Jong Beeld en Geluid' te Giessenburg wordt een professionele film gemaakt. Er zijn in januari, zowel in de griend als in de hoepmakerij opnamen gemaakt. Ook zullen er beelden gemaakt wor-

Stokken schillen op de werf van Piet Stam. V.l.n.r.: Gijs Stam, Jan W. Stam, Piet aan de Wiel, Piet Stam en Piet Versteeg.

den in het Biesboschmuseum en bij een kuiper. Wie weet er nog een oude hoepmakers-schuur te staan of heeft nog oude foto's over dit ambacht? U begrijpt dat voor het maken van deze film heel wat geld beschikbaar moet zijn. Daarom zijn wij verheugd u mee te kunnen delen, dat de Rabobank bereid is dit project financieel te steunen.

REGISTRATIE HISTORISCHE KLEDING

Een aantal leden en vrijwilligers zijn wekelijks een morgen in De Koperen Knop aanwezig om de diverse kledingstukken, welke de afgelopen jaren in het depot zijn terechtgekomen uit te zoeken en te registreren. Dit vooruitlopend op een te houden expositie in 1998.

Wat een verhalen zullen daar losgekomen zijn...

BOEK 'HET VERHAAL VAN DE DIJK'

Onder deze titel is, in december 1996, een mooi geïllustreerd verhaal over het leven op en aan de dijk verschenen. Dit boek is van de hand van onze voorzitter met foto's van Nico Blokland en vormgegeven door Evert van Lopik. Het is als een geschenk aan de bevolking, huisaanhuus bezorgd in Hardinxveld-Giesendam ter gelegenheid van de ingebruikname van een ultra-moderne achtkleuren drukpers door Grafisch Bedrijf Tuijtel BV. De afgelopen tien eeuwen hebben velen aan de dijk tussen Gorkum en Sliedrecht gewoond. Ze zijn er geboren en ze zijn er opgegroeid, leerden er zwemmen, haalden er kattenkwaad uit en beleefden er menig romantisch avontuur. Ze vertelden er elkaar 'staand aan de leun' de nieuwtjes. Hun dijk.....hun leven.

Dit boek is nog te koop voor de prijs van f. 17,50 op de adressen, vermeld op de laatste pagina van dit blad. Wellicht een aardig geschenk voor oud-Hardinxveld-Giesendammers.

HISTORISCH OVERLEG ALBLASSERWAARD

Op 10 maart jl. kwamen de gezamenlijke historische verenigingen van de Alblasserwaard bij elkaar in het Sliedrechts museum. Daar de heer H. Boogaard te kennen heeft gegeven het voorzitterschap neer te leggen, wordt met instemming van alle verenigingen de heer E.F. Stuy uit Sliedrecht tot voorzitter benoemd. Er is in de afgelopen tijd een cursus oud-schrift georganiseerd. Ook is er weer een cursus genealogie gestart. Volgend seizoen zal de Geschiedkundige Vereniging Giessenburg en Schelluinen een genealogie-bijeenkomst organiseren, die dit jaar wordt verzorgd door Sliedrecht. De wens blijft nog steeds om eenmaal een streekarchief te kunnen openen met daarin onder andere alle genealogische gegevens opgeslagen. In oktober 1996 is het convenant Alblasserwaard/Vijfheerenlanden getekend. Hierin is afgesproken dat er voor deze streek een landschapsplan zal worden opgesteld. Dit plan is belangrijk voor de toekomst van deze streek waarin wij wonen, werken en recreëren. Op deze bijeenkomst kwam de vraag naar voren, waarom de historische verenigingen van dit gebied hier niet bij zijn betrokken. De secretaris, de heer A.J. Busch, zal een schrijven richten naar Het Landschapsplan Alblasserwaard/Vijfheerenlanden, met daarin de vraag wat de reden hiervan is. Alle aanwezige verenigingen maken de plannen voor het museumweekend, de open monumentendag en overige activiteiten bekend.

MERWEBODE OP MICROFICHE

In Sliedrecht zijn diverse jaargangen van De Merwebode op microfiche gezet. Onze vereniging heeft de mogelijkheid deze over te nemen, zodat niet langer gebladerd hoeft te worden in de tere kranten. Het belang van de oude kranten kan niet overschat worden. De publicaties van de burgerlijke stand, de advertenties, de verslagen van de gemeenteraads-

vergaderingen; ze geven allemaal heel belangrijke informatie over de plaatselijke historie. Je mag gerust spreken van cultureel erfgoed.

CULTUREEL ERFGOED ALBLASSERWAARD EN VIJFHEERENLANDEN IN KAART

De provincie Zuid-Holland zal het cultuurhistorisch erfgoed in de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden in beeld brengen. De bedoeling hiervan is dat gemeenten, waterschappen, provincie en Rijk weten waar de waardevolle gebieden liggen, zodat zij daar rekening mee kunnen houden bij het maken van plannen. Deze streek is na de Rijnstreek het tweede gebied waarvoor een cultuurhistorische hoofdstructuur wordt vastgelegd. Het cultureel erfgoed wordt voor een deel beschermd op grond van de Monumentenwet. Daarnaast hebben provincie en gemeenten via bestemmingsplannen invloed op de ruimtelijke kwaliteit van een streek. Dit wordt verder nog beïnvloed door plannen op het gebied van natuur en landschap, landinrichting, verkeer en vervoer, recreatie, toerisme en bodembescherming en -sanering.

MONUMENTEN

In het najaar van 1996 hebben wij bij het College van Burgemeester en Wethouders bezwaar aangetekend tegen het afgeven van een sloopvergunning, voor het slopen van het op de gemeentelijke monumentenlijst voorkomende monument, plaatselijk gemerkt Rivier-

dijk 180, alhier. Wij hebben ook contact opgenomen met de Bond Heemschut of zij zich met een en ander bezig wilde houden en ons nader wilde adviseren. Ook de Bond Heemschut heeft bij het College, met duidelijke argumenten te kennen gegeven bezwaar te maken tegen sloop. Dit alles heeft niet mogen baten, de vergunning werd toch afgegeven. Alweer is er een cultuurhistorisch pand van de monumentenlijst afgevoerd en uit ons dorpsbeeld verdwenen.

ALGEMENE LEDENVERGADERING

Op 8 april jl. was een deel van de leden aanwezig bij de jaarlijkse ledenvergadering. De daaraan voorafgaande dialezing over de activiteiten van Stichting Stadsherstel Gorinchem was bijzonder boeiend. De heer C. de Ruiter wist bij elke dia een waardevol verhaal te vertellen. SSG heeft de mogelijkheid een pand te kopen, in eigen beheer te restaureren en daarna weer te verkopen. Op deze wijze kunnen meer historische panden bewaard blijven dan wanneer men het van particulier initiatief moet hebben.

OPRICHTING HISTORISCHE VERENIGING ZEDERIK

Op initiatief van H. Rijnveld uit Leerbroek werd in de gemeente Zederik een poging gewaagd een groep enthousiaste mensen bij elkaar te roepen tot het oprichten van een historische vereniging. Deze zou vooral informatie en materiaal moeten verzamelen uit de dorpen Meerkerk, Leerbroek, Nieuwland, Lexmond en/of Hei- en Boeicop. Burgemeester T. den Breejen ondersteunt het initiatief en vindt het een goede zaak als alle historische gegevens en stukken opgespoord worden, die nu elders in archieven liggen opgeslagen.

NIEUWS UIT DE REGIO

Op 24 mei jl. werd een nieuw museum in onze regio geopend. Het Generaal George C. Marshallmuseum te Zwijndrecht. In dit museum wordt in een historisch decor het verhaal uitgebeeld van het Amerikaanse transport tijdens en net na de Tweede Wereldoorlog. Van de landing in Normandië tot de hulpacties in het kader van het Marshallplan. De kracht van dit

Rivierdijk 180 in betere dagen.

museum is dat alles origineel is. De militaire voertuigen zijn niet zomaar gerenoveerd. Nee, ze zijn uit elkaar gehaald, gegritstraald en precies volgens de specificaties met originele onderdelen in elkaar gezet. Ze zijn herbouwd zoals ze nieuw uit de fabriek kwamen. Je kunt elk voertuig bij wijze van spreken ter plekke starten en ermee wegrijden. Niet alleen het rollend materieel, ook de kisten munitie, motoren en de uniformen van de poppen zijn authentiek. De heer W. Hekman, voorzitter van het museum, dicht het museum grote nationale en internationale waarde toe. Het is militair historisch van belang en interessant voor de jeugd om kennis te nemen van de middelen die de Amerikanen hebben ingezet in de strijd tegen Nazi-Duitsland. Het museum is van woensdag tot en met zaterdag van 10.00-16.00 uur open. Het wordt met wegwijzers vanaf de Lindtsedijk aangegeven.

ARCHEOLOGIE IN DE BETUWEROUTE

De bouw van de Betuweroute maakt een voor Europa uniek archeologisch project mogelijk. Archeologen krijgen de mogelijkheid om als het ware een ritssluiting open te trekken dwars door Nederland en te kijken wat de bodem ons kan leren over het leven van de mensen in vroegere tijden. Wanneer we alle sporen vernietigen door de aanleg van wegen, huizen etc., of wanneer we alles opgraven verliezen we de geschiedenis van de archeologische monumenten die zich in de Nederlandse bodem bevinden. Toch gebeurt dit en wel in

Ook dit is inmiddels geschiedenis, nu er een eindje naar boven een nieuwe aanlegsteiger is gemaakt.

rap tempo. De afgelopen vijftig jaar is een derde gedeelte van ons bodemarchief verloren gegaan. Door boringen kwamen onderzoekers tot de conclusie, dat op 45 plaatsen langs het aan te leggen traject vondsten verwacht kunnen worden. Twee van deze plaatsen zijn op Hardinxveld-Giessendamse bodem gesitueerd. Deze betreffen goed bewaarde Vroeg-Neolithische (ten tijde van het Neolithicum = het Jonge Steentijdperk) woonplaatsen op een middelgrote donk. Bewoning is niet alleen op de donk zelf aangetoond, maar ook in het omringende veen. Op deze vindplaatsen zijn grondsporen, zoals haarden en restanten van hutten te verwachten.

SPECIALE VERMELDING VOOR ONS MEDEDELINGENBLAD

In de nieuwsbrief van het Project Geschiedbeoefening in Zuid-Holland schrijft de heer Brugman een artikel over de tijdschriften die door de historische verenigingen in Zuid-Holland worden uitgegeven. Het merendeel van de bladen heeft een A5 formaat. Enkele hebben een A4-formaat, hetgeen meer mogelijkheden biedt voor de lay-out en het plaatsen van grote afbeeldingen. Fraaie voorbeelden van tijdschriften met een A4 formaat zijn, zo schrijft Brugman: "Het mededelingenblad van de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam en De Viersprong van de Historische Vereniging Alphen aan de Rijn".

AANWINSTEN DEPOT

- Blauw geëmailleerde emmer met dito melkoker en een ovale zinken beddenkruik. Schenking van dhr. E. den Breejen.
- Twee kisten met bakkerijspullen, waaronder een amandelmolen, een aantal platen met vormen voor het maken van chocolaatjes, wafelvormen, vormen voor chocoladeletters, cakevormen, keteltjes voor het smelten van chocola etc. Deze zaken zijn afkomstig uit de voormalige bakkerij Franck, voorheen bakker de Grijp. Schenking van de familie Versloot.
- Een foto in lijst achter glas, voorstellende de tabaksfabriek van de Gebr. Swets. Schenking van dhr. C. de Ruiter.

GENEALOGISCH NIEUWS¹

NIEUWE ACTIVITEITEN

Wat fijn dat er zo positief is gereageerd op onze oproep in het vorige mededelingenblad. Want 7 personen meldden zich voor een cursus genealogie. Dan ervaar je direct wat samenwerking vermag. Je start namelijk deze cursus in 'De Nor' te Sliedrecht met als praktische docent één van hun gemotiveerde werkgroep-leden. Als afsluiting hierop werd een bezoek gebracht aan het Centraal Bureau Genealogie en daaraan volgend het Algemeen Rijksarchief, beide te den Haag. Men kan hier het geleerde direct in de praktijk toepassen. Om u een idee te geven. Er zijn hier 6.000.000 persoonskaarten opgeslagen. Maar ook duizenden, na noeste arbeid vervaardigde, genealogische boekwerken, waarvan een kopie is gezonden naar het CBG. Zo zagen wij één boek van het geslacht Aanen, dat ook in het HIC aanwezig is.

En ook verder zat de werkgroep niet stil. Er werd een voorstel 1997 uitgewerkt met doelstellingen, uitgangspunten, welke bronnen, doelgroepen, producten en diensten, gewenste ruimte en middelen etc. en besproken met het bestuur, dat positief reageerde. Er werd zelfs direct toestemming gegeven om duizenden persoonsgegevens uit de regio Alblasserwaard, Vijfheerenlanden en de Lopikerwaard, vastgelegd op diskette, aan te schaffen. En afhankelijk van de fases waarin we verkeren werd als intermediair tussen de werkgroep en het bestuur, de heer de Haan aangesteld. Op suggestie van het bestuur werd contact gezocht met de Gemeente. Er volgde een gesprek met de burgemeester, waarbij een aansprekend deel van ons voorstel werd overhandigd. Hij adviseerde ons een officieel verzoek te richten aan B & W, waarbij hij ons van harte zou ondersteunen. B & W werd eveneens dit voorstel, met ons officieel verzoek toegezonden. Daarop volgde op hun verzoek een gesprek met de gemeentesecretaris en volgde een brief. De gemeente kan de werkgroep niet helpen met geld of een ruimte, maar is wel bereid alle medewerking te verlenen aan de werkgroep om archiefstukken genealogisch te ontsluiten. Hierover later meer.

De genealogische werkgroepen uit Sliedrecht en Alblasserdam, om er maar twee uit de regio

te noemen, werken zo al samen met hun gemeente.

En dan een telefoontje van een lid dat niet bij name genoemd wenst te worden met de vraag of we een computer met printer voor weergave van genealogische gegevens wensten. Wat denkt u van ons antwoord? Dan word je ook verzocht een interview te verzorgen voor Merweradio te Sliedrecht. Krijg je als werkgroep de kans je genealogische hobby te promoten. Dan ervaar je ook hoe dicht genealogie en historie bij elkaar liggen als in die zelfde uitzending de heer de Leeuw een historisch verhaal voorleest en ook nog eens in het Giessendams Neder-Hardinxvelds dialect. Onder ons gezeed, dus.

Maar ook ontvang je 'Opsporing verzocht' van Arie J. Stasse om op te nemen in ons blad. (Zie vorig mededelingenblad). En ook kun je ineens gebeld worden met de vraag: 'Wilt u een leesapparaat voor uw microfiches?'

Wat denkt u van ons antwoord? Ook ervaren we de samenwerking met de genealogische werkgroepen uit het GCA en andere leden als stimulerend. Bijvoorbeeld bij het beantwoorden van brieven uit Amerika, Canada en België. Jawel, je bent internationaal bezig voor je het weet.

Ook zijn we gezamenlijk met leden van de Historische Vereniging promotioneel werkzaam geweest op de 'Open dag' in het CJMV-gebouw te Sliedrecht. Dit i.v.m. het 15-jarig bestaan van de Oudheidkundige Vereniging aldaar en het lustrum van hun afdeling Genealogie. Ook gaven we acte de présence op het Oranjefeest van 'Oranje Trouw'.

Zo leest u... de genealogie is volop in beweging!

En sorry als we een stuk van uw medewerking niet hebben vermeld.

IN KORT BESTEK

Halfjaarlijkse bijeenkomst van de afdeling genealogie Hardinxveld-Giessendam, met weer nieuwe geïnteresseerden, hetgeen we zeer op prijs stellen.

Nieuw was de mogelijkheid om de hiervoor beschreven activiteiten via spreadsheets op een groot scherm geprojecteerd te bespreken. Daardoor kwamen delen van het rapport ook

beter tot uiting. Zoals een stamboom en de genealogie van de aartsvaders Abraham, Izaäk en Jacob in kleur.

Vervolgens konden de werkgroepleden Arie Koorevaar en Bert Both hun onderwerpen over familie-gegevens en in- en overzichten van bronnen via de computer ook geprojecteerd op het grote scherm behandelen. In de pauze waren de leden zoveel ervaringen en gegevens aan het uitwisselen dat men maar moeilijk verder wilde gaan. (kan men als werkgroep meer wensen?).

Eén van de bestuursleden demonstreerde vervolgens via een leesapparaat doop-, trouw- en jubileagegegevens uit het voormalige streekblad 'Rondom de Giessen'. Hiermee kunt u uw familiealbum verder verrijken.

Een nieuw genealogisch lid, de heer Vonk uit Ede (z'n vader had een bakkerij in Boven-Hardinxveld) gaf alvast een voorproefje van duizenden persoonsgegevens die op floppy zijn verzameld uit 50-jaar Gens Nostra, het maandblad van de NGV. In oktober komt hij hier uitgebreider op terug. We zijn nu al nieuwsgierig! Van de heer Versluis ontvingen we suggesties die we kunnen combineren met de familiegegevens die werden opgegeven op de presentielijst.

Kortom, weer een geslaagde actieve genealogische avond.

Overigens, wat let u, noteer alvast de volgende bijeenkomst 14 oktober as

OPROEP: ZIN IN EEN GEZELLIGE EN NUTTIGE WINTER 1997/1998?

De genealogische werkgroep is voornemens in het najaar te starten met een viertal projecten. Hiermee kan echter alleen gestart worden als u uw medewerking verleent. Wij vragen dan ook uw medewerking voor het volgende:

1 DEN BOUT, EEN BUURTSCHAP DOOR DE EEUWEN HEEN

Een beschrijving van de bewonersgeschiedenis van Den Bout aan de hand van archiefmateriaal. Het moet een verslag worden waarin de genealogie door de eeuwen heen centraal staat. Daaromheen wordt verhaald wat er met die mensen en het buurtschap zoal is gebeurd. Het ligt voor de hand te beginnen met de recente geschiedenis (de

verhalen van ouderen) en van daar uit verder terug te gaan.

2 INDEXERING VAN GEMEENTELIJKE ARCHIEFSTUKKEN

De gemeente kan de werkgroep niet helpen met geld of een ruimte, maar is wel bereid alle medewerking te verlenen aan de werkgroep om archiefstukken genealogisch te ontsluiten. Hiervoor staan ons diverse interessante objecten voor ogen. We zullen hieromtrent contact opnemen met de gemeente.

3 INDEXERING VAN FOTOMATERIAAL IN HET HIC

In het HIC bevinden zich veel mappen met fotomateriaal. Deze foto's zijn niet geïndexeerd. Dat zou natuurlijk voor een belangstellende erg handig zijn als dat wel het geval was.

4 REGISTER VAN FAMILIENAMEN

Het samenstellen van een register van familienamen die zijn opgenomen in genealogische onderzoeken van dorps- dan wel streekgenoten. Daaraan toegevoegd een namenlijst van de personen die zich hiermee bezig houden of bezig gehouden hebben, om zodoende een optimaal mogelijke uitwisseling te realiseren.

Hebt u belangstelling in één of meerdere onderdelen? Maak dat dan kenbaar aan onze coördinator, de heer A.A. van Wingerden, telefoonnummer 0184-614253. Wellicht tijdens het 'zomerreces' hoort u dan nog van ons wanneer en hoe we in het najaar van start gaan.

VERHALEN

We hebben nu al het luxe probleem dat we 4 verhalen ontvangen hebben. In totaal kunnen wij over 4 pagina's beschikken. In overleg met de redactiecommissie zullen we keuzes moeten maken.

GENEALOGISCHE KLEINODIËN (van Bert Both)
Een mens leeft met zijn hoofd, maar nog meer met zijn hart. Hij is boos, bang, blij en bedroefd (de 4 b's). Zelden kom je in oude genealogische stukken dergelijke emoties tegen.

Ja, soms als je geluk hebt, worden je voorouders geciteerd in een rechterlijk register. Hij of

zij is dan getuige, gedupeerde of aangeklaagde in een zaak. Meestal heb je dat geluk niet. Ook in notariële stukken staat soms beschreven dat de getuige iets verklaart, maar als dat is: 'Welce verclaeren alvorens te revoceren, herroepen doot ende te niet te doen alle soodanige testaments Codicillen ende andere dispositien van uijttersten wille' dan word je daar als genealoog niet erg warm van.

De meeste kans om stukjes inkijk-geschiedenis te vinden heb je vanaf het begin van deze eeuw. De archiefstukken zijn talrijker en met een beetje geluk stuit je op een brief die een zorgzame nazaat jarenlang bewaard heeft in het nachtkastje. Maar vaak blijf je ook in deze eeuw verstoken van dat geluk. Belangrijke personen en gegoede families bewaren bijna vanzelfsprekend al hun correspondentie, maar 'onze kleine luiden' zien daar toch veel minder het historisch belang van in. Mijn opa heeft talloze brieven geschreven naar mijn oma (standaardaanhef: ZGVEK), er is er niet één bewaard gebleven.

Soms echter heb je geluk, soms stuit je bij je zoektocht naar voorouders in de archieven op iets dat je recht in je hart kan raken. Ik noem twee voorbeelden.

'BIJ MIJN AAN HUIS'

1 Een paar jaar terug kwam ik in het gaarders-register van Noordeloos een voorouder tegen. Hij hoefde geen belasting te betalen, maar dat zal hem nauwelijks blij hebben gestemd. In dat aandoenlijk register tekende ene Pieter Both aan dat zijn zoontje Mattheus, 21 weken oud, overleden is. Hij was geboren in Hoornaar, waarnaartoe men een half jaar daarvoor vluchtte wegens de watersnood. Ik vraag mij af waar de moeder bevallen is. Toch niet in de kerk, neem ik aan? Wat mij in dat stukje raakte, was de verklaring op 4 welke plek Mattheus overleden was: 'Bij mijn aan huis'. 'Bij mijn aan huis' is als het ware een citaat. De ambtenaar vraagt volgens het boekje waar het kind overleden is, Pieters spontane antwoord wordt voor vele eeuwen vastgelegd. Het is slechts een snipper van een vorig leven, maar dan wel een "sprekend" voorbeeld van bijna 200 jaar geleden. Opzij, ik heb haast!

2 Nummer twee is van veel recentere datum. Huizen bouwen en bewonen is van alle tijden. Als een huis bijna opgeleverd wordt, staat de aanstaande bewoner te trappelen om 'zijn huis' te gaan bewonen. Hij wil erin en zo snel mogelijk! Liever gisteren dan vandaag. Mijn opa, Pieter Both, laat in 1923 een huis bouwen door aannemer Coenraads. Die Coenraads heeft een goede aan de familie Both, want (bijna?) alle negen broers laten door hem een huis bouwen. De toestemming om het huis te mogen gaan bewonen laat blijkbaar op zich wachten. Op een heel simpel papiertje laat Coenraads de gemeente weten dat ze op moeten schieten. (zie bijlagen) De mensen willen voor Oud en Nieuw hun huis intrekken! Zo'n eenvoudig kattenbelletje zou tegenwoordig ondenkbaar zijn. (Dit is te vinden in het gemeente-archief alhier, woningregister wijk A, 1920-1930).

Heeft u ook voorbeelden die u heel speciaal aanspreken? Aarzel niet, maak er een verhaaltje van en wij zullen dat proberen te plaatsen in het Mededelingenblad.

OP ZOEK NAAR M'N VOOROUDERS

(van Arie Koorevaar)

Hoe ver reiken de wortels van m'n stamboom? Bij het opzetten van een stamboom, hoop je eigenlijk veel interessante dingen tegen te komen met betrekking tot je voorouders. Gegevens, wie ze waren, welk beroep ze uitoefenden en welke belangrijke gebeurtenissen er in het verleden plaatsvonden. Veel mensen die een familiewapen vinden, hopen dat het bij hun familie hoort. Soms als er in de familie iemand een behoorlijke openbare functie bekleedde, vindt men een zegelwapen.

Bij mijn zoektocht die voorlopig is gestrand in 1687 in Schelluinen heb ik gelezen dat mijn voorouders arbeider of visser waren. In het verleden, en zeker voor 1800, gebeurde het vaak dat namen werden vervormd, door allerlei oorzaken.

Zo kwam ik naast de naam: de Boon ook gewoon 'Boon' en 'Boonse' tegen. Zo werd er een wapen gebruikt door de familie 'Boon' uit de omgeving Rotterdam en ook Willem Jansz. Boon die voor 1535 tot 1549 schepen van Gorinchem was, had een mooi zegelwapen.

Tot op heden heb ik nog geen aansluiting kunnen vinden tussen de familie 'de Boon' en eventueel 'Boon of Boonse'. Markante voorouders in de rechte lijn ontbreken tot op heden.

Het beroep visser dat door mijn grootvader tot in de Tweede Wereldoorlog werd uitgeoefend (zie de drijverschuit HD 47 uit het boek 'Hardinxveld en de Riviervisserij') kwam van zijn moeders kant (familie van de Schuit) al vaak voor. Zo woonde er in 'de Werken' tussen Sleenwijk en Woudrichem een Abraham van de Schuit (1788-1868). Zijn grootvader werd Visser genoemd, naar het beroep dat hij uitoefende én omdat enkele zoons blijkbaar niet thuis maar op een schuit aan de waterkant woonden, kregen die de achternaam; van de Schuit. Mijn grootvader 'Barend-Gerrit de Boon' is een bekend figuur in Hardinxveld geweest. Hij was 45 jaar bestuurslid van de Visserijvereniging, waarvan 34 jaar voorzitter (tot 1951).

Zijn zoons zaten in de oorlog in het verzet en twee daarvan zijn na de oorlog geëmigreerd naar Canada, waar nu een hele familieclan van 'de Boon' woont in de provincie Alberta.

Naast het opzetten van een stamboom heb ik ook een 'kwartierstaat' gemaakt en dan zie je pas hoeveel families verwant aan elkaar zijn! Terug naar het begin: Wie kan mij helpen om m'n stamboom verder op te zetten, door mij van aanvullende gegevens te voorzien en wie weet nog meer voorouders (voor 1687) voor mij te traceren.

Zie onderstaande stamboom: familie De Boon

Generatie I

Neeltje de Boon, geb. Hardinxveld 27.2.1911, overl. Dordrecht 22.12.1989, tr. Hardinxveld 1.8.1930 Willem Koorevaar, geb. Hardinxveld 20.7.1907, schipper, overl. Hardinxveld-Giesendam 16.7.1990, zn van Arie Koorevaar, houthakker, koopman, aannemer en Annigje Dubbeldam.

Generatie II

Barend-Gerrit de Boon, geb. Hardinxveld 29.6.1874, visser, overl. Hardinxveld 3.1.1951, tr. Hardinxveld 13.9.1902 Bastiana Maria den Breejen, geb. Hardinxveld 28.8.1876, overl. Gorinchem 5.6.1957.

Generatie III

Cornelus de Boon, geb./ged.(nh) Hardinxveld 14.10/5.11.1843, overl. Hardinxveld 11.4.1922, ondertr. Hardinxveld, tr. Hardinxveld 16.11.1867 Jacoba van der Schuit, geb. Hardinxveld 1845, overl. Hardinxveld 19.1.1882.

Generatie IV

Gerrit de Boon, geb./ged.(nh) Hardinxveld 18/22.1.1809, overl. Hardinxveld 1.11.1873, begr. Hardinxveld, ondertr./tr. Hardinxveld 20.5/14.6.1838 Lyntje Kamsteeg, geb./ged.(nh) Hardinxveld 22.8/3.9.1818, overl. Hardinxveld 2.4.1894, begr. Hardinxveld.

Generatie V

Cornelis Pieterse de Boon, geb. Schelluinen 1779, ged.(nh) Schelluinen 27.6.1779, overl. Schelluinen 1.2.1859, begr. Schelluinen, ondertr./tr. Hardinxveld 24.4/10.5.1801 Cornelia Pieterse Sterrenburg, geb. Schelluinen 1778, ged.(nh) Schelluinen 18.1.1778, overl. Hardinxveld 8.6.1853, begr. Hardinxveld. Cornelis Pieterse wordt ook wel Cornelis genoemd.

Generatie VI

Pieter Cornelis de Boon, geb. Schelluinen 1748, ged.(nh) Schelluinen 10.3.1748, ondertr. Schelluinen 1774, tr. Schelluinen 22.5.1774. Johanna Joosten Hoekwater, geb. Schelluinen 1744, ged.(NH) Schelluinen 22.3.1744, ondertr./tr. (2) Schelluinen 22.5./5.8.1810 Johanna de Kuyper, geb. Schelluinen, ged. Schelluinen.

Generatie VII

Cornelis de Boon, geb. Schelluinen 1713, ged.(nh) Schelluinen 26.11.1713, ondertr./tr. Schelluinen /Vuren 13.3./3.4.1740 Geertje Romein, geb. Vuren. De geboorteplaats van Geertje Romein is Vueren in de oude spelling.

Generatie VIII

Joris Aardse de Boon, geb. Schelluinen 1686, ged.(nh) Schelluinen 1686, ondertr./tr. Schelluinen 29.3./21.4.1710 Teuntje Lauwrense Hoornaar, geb. Schelluinen 1686, ged.(nh) Schelluinen 1686, overl. 1716, ondertr./tr.(2) Schelluinen 8.9/4.10.1716 Neeltje Hermense van Noord, geb. Leerbroek, ged. Leerbroek.

GRAFZERKEN IN DE KERK VAN BOVEN-HARDINXVELD

In de jaren 1860-1861 werd op dezelfde plaats van de kerk van Boven-Hardinxveld een nieuwe kerk gebouwd.

Tijdens de restauratie van deze kerk in 1971 kwamen een aantal grafzerken te voorschijn.

De oudste is die van **Abraham Joosten van der Snick**. Deze werd schout van Hardinxveld vóór 1578 en bleef dat tot zijn dood in 1595. Hij trad op 30 mei 1590 te Streefkerk in het huwelijk met Bertgen Maertensdr. Zij was weduwe van de schout van Streefkerk Johan Schuts.

Abraham erkende op 18 september 1593 zijn twee buitenechtelijke dochters:

Sara bij Hugelijne Willemsdr. en Anna bij Cathelina Villijn.

Hier leyt begrave[n] / Abraham Joesten / van der Snick in syn / leven schout van Hardichvelt. hy / stere de xxxi ivly / anno xv xcv

Het familiewapen is sterk afgesleten. Mogelijk stelt het een ster met drie jachthoorns voor.

Een tweede schout die in de kerk begraven werd is **Hendrik van Olmen**. In 1625 werd hij de opvolger van schout Henrick van der Mijl tot zijn dood in 1648. Daarnaast was hij waterheemraad van de Overwaard. Zijn grafsteen is aan de linkerkant afgesleten. Ook de grafzerk van zijn eerste vrouw **Teuntgen Bastiaans** is aanwezig.

Henric van Olmen, secretaris en dijkbode van de Alblasserwaard 1624, schout van Hardinxveld 1625-1648, waterheemraad van de Overwaard, overl. juni 1648; huwt (1e) Teuntgen Bastiaens, overl. januari 1633; huwt (2e) Neeltjen Pieters Backer. Zij hertrouwde in 1648 of 1649 met Petrus Portenius, predikant van Giesen-Oudekerk 1637-1666.

Uit het eerste huwelijk:

- 1 Catharina van Olmen, was onmondig in 1633, begr. Hardinxveld (Nieuwe Kerk) 10 oktober 1668, huwt omstreeks 1649 Gillis Barissen Broeder, heilige geestmeester van de Benedenpolder 1657, overl. Giessendam 7 mei 1680, begr. Hardinxveld (Nieuwe Kerk) 14 mei.
- 2 Pieter van Olmen, secretaris van Hardinxveld 1652-1660, gaardermeester 1657, baljuw van Giessen-Nieuwkerk 1655, schout van Wijngaarden 1657-1660, overl. 1660, ondertrouwt te Schoonhoven 24 juni 1656 met Beatrix van der Mijl, dochter van Robbrecht van der Mijl en Agneta Pauw. Zij ondertrouwt (2e) Ameide 19 juli 1664 Johan Snoeck, weduwnaar.

Uit het tweede huwelijk:

- 3 Teuntgen/Anthonia van Olmen, gedoopt te Boven-Hardinxveld 17 oktober 1638, lidmaat te Utrecht met attestatie van Giessendam 30 december 1664, begraven in de Nicolaaskerk te Utrecht 15 december 1709, huwt Utrecht 1664 Petrus van Halen, advocaat, overleden Utrecht 6 december 1675.

De nalatenschap van Heyndrick van Holmen en zijn zoon Pieter werden in 1665 voor het Hof van Holland afgehandeld.

Hier leyt beg[r]aven / [Henrick] van Olmen schout / [en] secretaris van Hard[incxvelt] / en waterheem- raad / [van de] Overwaert out [...] / [jaren] heb- bende deselve bedien[d] ontrent / [...] jaren] en is gesturven / [...] juny 1648.

Hier leyt begraven / Teuntgen Sebastiaens / doch- ter in haer leven / huysvrouw van Henrick / van Olmen schout tot / Hardincxvelt sterff den / [...] januari 1633.

Het wapen van haar is een ruit, gedeeld met links drie honden of herten, rechts gedeeld met boven twee gekanteelde dwarsbalken en onder drie bloemen.

CORRECTIE

In het vorige mededelingenblad is per abuis het volgende stukje weggelaten:

Volgens bericht van den burgemeester van Hardinxveld is het lijk van den op 10 Oct. jl. (1855) in de rivier de Merwede door overzei- ling over boord geslagen schipper Pieter Klop beneden Werkendam in het zoogenaamde sleurgat opgevischt; waardoor de nasporingen, verzocht op bladz. 684 van dit jaar, verder overbodig zijn.

Arie Jan Stasse

HISTORIE PER FIETS OF TE VOET

Er zijn heel wat mogelijkheden om bezig te zijn met de geschiedenis. Een fietstocht of een wandeling door een bepaalde omgeving is er daar een van. De laatste tijd zijn er in onze streek nogal wat nieuwe routes bij gekomen. Ook Hardinxveld-Giessendam wordt hierbij regelmatig aangedaan. Onderstaand volgt een opsomming van de routes, waarbij de beschik- bare documentatie de basis vormt. de met een * gemerkte routes komen door of direct langs Hardinxveld-Giessendam.

1 GROENKAART ZUID-HOLLAND ZUID

Met acht fietsroutes, waarvan vier door onze streek (Molenroute 49 km, Ooievaarsroute 42 km, Giessen-Merwederoute* 38 km en Vijheerenlanden-route 57 km).

Tevens vermeldt de kaart negen wandelrou- tes (Goudriaanroute 23 km, Van Brederode- route 20 km, Zouweroute 13 km, Groene riviervariant 40 km en Alblasserwaard* 35 km). Beide laatste routes zijn onderdeel van een lange afstands wandelroute.

2 ALBLASSERWAARD, LAND VAN DONKEN

Deze 42 km lange route* langs de donken in de streek begint bij het station Hardinx- veld-Giessendam.

3 FIETSEN IN GIESSENLANDEN

Twee routes langs de monumenten. De Gies- senroute* is 35 km en de Jan van Arkelroute 30 km.

4 FIETSROUTEMAPJE

Van de negen opgenomen routes lopen er drie door de streek: Alblasserwaard 35 km, Waal- en Graafstroom 42 km en Kinderdijk 35 km.

5 FIETSEN IN DE RUILVERKADELING VIJFHEE- RENLANDEN

Kaart met vijf streekroutes: Everdingen- route, Vianen-Hagestein-route, Arkel-route en ter Leede-route.

Dan is er nog de Falkplan kaart 'Zuid-Holland Zuidoost'. Hiermee kunt u zelf fiets en wandel- routes uitstippelen.

Voor inlichtingen en kaartmateriaal kunt u terecht bij de VVV en de folderserviceposten. Voor telefonische inlichtingen belt u met de VVV Zuid-Holland Zuid te Dordrecht: 078- 6132800.

RECENSIES

HISTORISCHE HOUTCONSTRUCTIES IN NEDERLAND

Dit boek gaat over de dakconstructies en het gebintwerk, zoals deze nog in veel boerderijen, schuren en vakwerkhuisen te zien zijn. De auteur, G. Berends, laat zien dat de onderlinge verschillen het gevolg zijn van regionaal bepaalde bouwtradities, of over de ouderdom van het -oorspronkelijke- pand. Dit boek vormt een rijkelijk geïllustreerd naslagwerk.

ISBN 90-70103-18-4 - 142 pag. - tekeningen en zwart-wit foto's - f 75,00 - Stichting Historisch Boerderij Onderzoek, Arnhem - verkrijgbaar bij de boekhandel - inlichtingen: 026-3576222.

WI FLORENS - DE HOLLANDSE GRAAF FLORIS V IN DE SAMENLEVING VAN DE 13E EEUW

Onder de redactie van D.E.H. de Boer, E.H.P. Cordfunke en H. Sarfatij verscheen er een kloek boekwerk over het leven van Floris de Vijfde. In dit boek wordt aandacht geschonken aan tal van facetten. Het boek is verdeeld in de volgende hoofdstukken: de tijdgenoten, de materiële wereld, binnenlandse machtsfactoren, de culturele wereld, Floris sinds de moord en de balans.

ISBN 90 5345 098 X - 366 pag. - geïllustreerd - f 75,00 - Utrecht 1996 - Uitgeverij Matrijs - verkrijgbaar in de boekhandel.

400.000 JAAR MAATSCHAPPIJ EN TECHNIEK - VAN VUURSTEENCULTUUR NAAR INFORMATIEMAATSCHAPPIJ

In acht tijdperken laat de auteur, Marie Louise ten Horn-van Nispen, de ontwikkeling van de techniek zien, daarbij voor elk tijdperk een hoogtepunt kiezend. Die tijdperken zijn gelijk aan de hoofdstukken: de Steentijd, de Oudheid, de Klassieke Oudheid, de Middeleeuwen, Renaissance en Humanisme, de Industriële Revolutie, de verwetenschappelijking van de techniek en de informatiemaatschappij. Een goed en duidelijk naslagwerk.

ISBN 90 5189 582 8 - 176 pag. - geïllustreerd - f 39,90 - Utrecht 1996 - Uitgeverij Lemma - Verkrijgbaar in de boekhandel.

VAN NEO-RENAISSANCE TOT POST- MODERNISME - HONDERDVIJFENTWINTIG JAAR NEDERLANDSE INTERIEURS 1870-1995

Dit boek behandelt de interieurs van voornamelijk de wat deftiger burgermanswoningen. Aan de hand van veel foto's (kleur en zwart-wit) wordt een beeld geschetst van de ontwikkeling van de inrichtingen. De lezer krijgt hierdoor een goed beeld van het meubilair, de binnenhuisarchitectuur en de wand- en vloerbekleding. Een goed en prachtig boek.

ISBN 90 6450 249 8 - 384 pag. - geïllustreerd - f 115,00 - Rotterdam 1996 - Uitgeverij 010 - Verkrijgbaar in de boekhandel.

BIJENWAS & BRANDEWIJN - TIPS EN RECEPTEN UIT GROOTMOEDERS VOOR- RAADKAST

Per seizoen gerangschikt, wordt in dit fraaie boek een beeld gegeven van wat de provisiekast vroeger bevatte. Zoals zoveel soortgelijke boeken is het eerst in Engeland uitgegeven en vervolgens vertaald. Vooral de prachtige kleurenplaatjes zorgen voor een extra aantrekkingskracht. Het boek bevat vooral recepten, maar geeft daarnaast ook tal van tips.

ISBN 90 230 0924 X - 144 pag. - geïllustreerd - f 45,00 - Haarlem 1996 - Uitgeverij Becht - Verkrijgbaar in de boekhandel.

MET KIST EN BULT DE BIESBOSCH IN - FRAGMENTEN VAN DE BIEZEN-, RIET- EN GRIENDCULTUUR IN WERKEN- DAM

Opnieuw heeft Thomas Westerhout van zich doen horen door een kloek uitgave. Een boek dat gaat over drie culturen, die voor alle plaatsen rond de Biesbosch van groot belang zijn geweest. Van harte aanbevolen!

288 pag. - geïllustreerd - f 57,50 - Werkendam 1996 - Uitgegeven door de Historische Vereniging 'Werkendam en De Werken' - Verkrijgbaar in de Werkendamse boekhandel.

DE CRISISJAREN

Medio oktober 1996 verscheen in de rubriek 'Historisch Moment' van 'Het Kompas' waarin de Historische Vereniging met grote regelmaat een oude foto plaatst, een foto waarop een paardentram met daarvoor een rijtje mannen. De vraag was, zoals altijd in deze rubriek of de lezers ons iets over deze opname konden vertellen. Nou, dat hebben we geweten! We kregen talloze reacties op deze foto, niet alleen over de personen die erop stonden, maar ook veel andere herinneringen. Het bleek op de kop af zestig jaar geleden te zijn dat deze foto gemaakt werd en we mogen wel stellen dat het 'Mica-evenement' heel wat was in ons dorp. We kregen de tip om eens in de oude 'Rondom de Giessen' te duiken en iemand wist ons te vertellen dat er zelfs een foto van deze gebeurtenis in de 'Panorama' had gestaan. De jaren dertig van deze eeuw stonden voornamelijk in het teken van de grote crisis, die de gehele wereld teisterde. Na de grote beurskrach van 1929 stortte de gehele wereldeconomie in elkaar. Er ontstond een groot leger van werklozen, die ook nog totaal geen uitzicht hadden op betaald werk en moesten leven van de steun, die te weinig was om van te leven maar teveel om te sterven. Maar ook degenen

die nog wel werk en een goed inkomen hadden hielden de hand op de knip. Zuinigheid was het parool... De landelijke middenstand en zeer zeker ook de plaatselijke middenstand hadden het heel moeilijk. Daarom kwam men op het idee om ook op plaatselijk niveau mee te doen met de 'Mica' (Middenstands-Campagne), die al reeds enige jaren actief was. De drie landelijke middenstandsbonden hielden jaarlijks een 'Mica' waaraan in enkele honderden gemeenten de middenstand bijzondere activiteiten aan de dag legde. Door middel van biljetten, vlaggen, bijzonder verzorgde etalages vroeg men de aandacht van de bevolking onder het motto: 'Onthoudt de leus, de middenstand biedt keus'.

DE MIDDENSTAND

Het hoofddoel van deze acties was het publiek duidelijk te maken wat de echte middenstand nu eigenlijk is. Tot de middenstand behoorde duidelijk niet de 'naamloze koopman die met een kistje koopwaar langs de deuren leurt' en zeer zeker ook niet de grote filiaalbedrijven en de coöperatieve winkels. Nee, tot de echte middenstand behoorden diegenen die ergens gevestigd waren en een zekere bekendheid genoten. Dit was inderdaad een nogal vage

De jury met het MICA-bestuur staande voor de tram. V.l.n.r.: De heer Breur (kruidenier in de Peulenstraat), de heer Mulwijk (sigarenwinkelier en koster van de Hervormde Kerk), daarachter de heer Huib van der Pijl (drukker in Boven-Hardinxveld), Thijs Nederveen (kruidenier in Buitendams), notaris Dekker (jurylid), burgemeester van Aken van Hardinxveld (jurylid), burgemeester Neyens van Giessendam (jurylid), de heer Muis (meubelhandelaar in de Peulenstraat), bakker Van Tricht en Hendrik Blokland (kruidenier en houder van een galanteriezaak in de Peulenstraat).

omschrijving en in 'De Rondom de Giessen' van 1 november 1935 hief Floor de Ruiter, zelf ook een middenstander, een belerend vinger-tje op 'dat het streven bewust moet worden gericht op de grote attractie van de middenstand: De zekerheid voor het kopend publiek dat er een leger toegewijde mensen in de weer is om velerlei behoeften van de gebruiker zo goed mogelijk te bevredigen'.

DE MICA-WEEK

Intussen neemt de 'Mica-week' in ons dorp steeds grotere vormen aan. In oktober 1935 geven de gemeentebesturen van Hardinxveld en Giessendam de winkeliers vergunning om 's avonds langer open te blijven, nl. door de week tot 10 uur en 's zaterdags wel tot 11 uur! De muziekvereniging 'Crescendo' bracht op zaterdag met een versierde auto feestelijke muziek ten gehore vanaf 'den Bout' tot 'de Kaai' en tot Giessen-Oudekerk. De bevolking werd verzocht langs de route de vlaggen uit te steken.

Bij aankoop bij een van de 'Mica' winkeliers kreeg men een puzzelstukje, waarmee men een plaatje compleet moet zijn te krijgen. Om dit mogelijk te maken werd er een ruilavond georganiseerd, waarvan druk gebruik werd gemaakt. Vele prijzen vielen er te winnen. De landelijke hoofdprijs was zelfs een landhuis!

Donderdag 13 augustus 1936 kwam de middenstandsvereniging in café Trapman bij elkaar om de komende 'Mica' te organiseren. Deze landelijke middenstands-campagne zou van 10 tot 24 oktober gehouden worden. De plaatselijke middenstanders kregen tot 15 september de gelegenheid zich alsnog aan te melden. In het nummer van 11 september wist 'De Rondom de Giessen' te melden dat de plaatselijke belangstelling heel groot was. Er waren plannen om een grote optocht met versierde wagens te houden met daarachter de versierde fietsen. De notabelen van onze dorpen: de burgemeesters Van Aken en Neyens en notaris Dekker stelden zich beschikbaar als jury. De te winnen prijzen kregen een prominente plaats in de etalages. Het bleek wel dat de 'Mica' steeds meer een plaatselijke gebeurtenis werd. (Het is ons duidelijk geworden dat men in die dagen wel van een optocht hield, want ter

Vier meisjes met 'ACIM' fietsen. Deze foto is gemaakt op de Parallelweg, op de brug over de Giessen. V.l.n.r.: Jo de Smoker, Ciska Caljé, Nel Schalk en Miep Steijnis. Zij hadden met hun versierde fietsen meegedaan met de grote optocht. Fotograaf Otto Hello, die deze foto gemaakt heeft, wist waarschijnlijk niet precies waarom het ging. Vandaar dat de fietsers in de verkeerde volgorde staan.

Foto beschikbaar gesteld door mevrouw J. den Breejen-de Smoker.

gelegenheid van de verloving van prinses Juliana en prins Bernhard is er ook al een fraaie optocht geweest met versierde fietsen en wagens.)

NOG EEN KEER

Ook 1936 stond in het teken van de 'Micaatjes', behalve de landelijke prijzen waren er ook plaatselijke prijzen te winnen en wel: een dressoir, een fiets en een fraai geëmailleerd keukengarnituur en daarbij nog vele andere hoofdprijzen. Deze prijzen werden een week in Giessendam, een week in Hardinxveld en een week in Boven-Hardinxveld tentoongesteld. In totaal deden er 40 winkeliers mee met de actie. Zij waren herkenbaar aan raambiljetten en Mica-vlaggen. Bovendien adverteerden zij met Mica-aanbiedingen:

Grijpt als 't rijpt!

U kunt ook zeggen: Neem uw kans waar! Die hebt u nu! Want gedurende de Mica, kunt u door bij H. Blokland te Neder-Hardinxveld te kopen in het bezit raken van een van de honderden prijzen, die door den middenstand beschikbaar worden gesteld. Maar bovendien..... nergens vindt u op het gebied van huishoudelijke- en luxe artikelen zoo'n sortering tegen zulke prettige prijzen.

Op woensdag 15 oktober vond de grote optocht plaats. Om 12 uur werd er bij de spoorwegovergang in Giessendam opgesteld. Het werd het hoogtepunt van de Mica-weeken. Men deed een poging de plaatselijke bevol-

king te wijzen op de grote betekenis van de plaatselijke middenstand, maar ook gaf men een symbolische voorstelling van de strijd tussen de middenstand en het grote warenhuis. Eén der leuzen luidde: 'Vele kleintjes maken een groote; één groote maakt vele kleintjes kapot.' Maar de verdere optocht liet zien dat de middenstand zich nog lang niet kapot liet maken door het grootwinkelbedrijf in de steden. Vooraf gegaan door hoornblazers vormden frisse bakkersgezellen, gezonde melkbezorgers, opgeruimde handwerkslieden lustige voorstellingen, vergezeld door Sinterklaas en Zwarte Piet, Robinson en Vrijdag. Zij zorgden ervoor dat er een vrolijke stemming heerste. Zonder ongelukken werd de tocht volbracht. De buitenlucht scheen zelfs de dodelijke ziekte die het nut van 'Den Arëns verpleegartikelen' demonstreerde, goed gedaan te hebben. Aan het eind van de tocht had hij al niet meer zo'n lijkkeur. Bekijks was er genoeg. Van de Dam tot de Oudkerksebuurt en de Ka aan het einde van Buitendams en van de Peulenstraat tot den Bout toe was er veel volk op de been. Het bestuur, het Mica-comité en de jury reden mee in een paardentrammetje, dat ter bestrijding van de kosten was beplakt met reclame.

De staart van de stoet werd gevormd door de versierde fietsen. Voor de mooist opgetuigde rijwielen waren prijzen uitgelooft. De eerste prijs werd toegekend aan vier meisjes die met hun fiets het woord 'Mica' vormden.

Dina van de Werken (links) en Maaike Bakker met hun versierde fietsen in de Peulenstraat. Beiden zijn geboren in 1922. Maaike Bakker won de eerste prijs. Eigenlijk vond ze het niet helemaal eerlijk. Een jongen van De Rooij had een veel mooiere fiets, maar die won niets.

Foto beschikbaar gesteld door mevrouw M. van Hoven-Bakker.

CULTUREEL TINTJE

Zaterdags verscheen er een vliegtuigje boven onze dorpen dat enkele Mica-waardebonnen uitstrooide. Deze werden opgeraapt door de heer Blom uit Boven-Hardinxveld die zodoende een buitenkansje ter waarde van f. 5,- had. Ook de schooljeugd werd bij de 'Mica' betrokken. Met medewerking van de schoolhoofden had men een opstellenwedstrijd uitgeschreven onder de leerlingen van de hoogste klassen. Na door de schoolhoofden te zijn voorgesorteerd werden de opstellen door een jury waarin de dames Benders- ten Apel, Pluister, Schalk en Lockhorst zitting hadden beoordeeld. Tijdens een feestavond in de grote zaal van café Den Toom werden de prijswinnaars onder grote belangstelling van de schooljeugd bekendgemaakt.

Het grootste literair talent bleek op de school van meester Wilschut te zitten. De eerste drie prijzen vielen op deze school. De letterkundigen-in-de-dop waren: Dirk Brouwer, Nel Boom en Arie van Noordenne. Zij wonnen een polshorloge, een sjaal en een horloge.

Bij aankoop van een artikel bij de aangesloten winkeliers kreeg men ook dit jaar weer een 'micaatje', een plaatje dat op een vel papier moest worden geplakt om zodoende een bepaalde afbeelding te krijgen. Was deze afbeelding compleet kon men het vergezeld van een slagzin of rijmpje inleveren.

Op de laatste woensdagavond was er weer een ruilbeurs om de micaatjes te ruilen. Hiervan werd weer druk gebruik gemaakt. Tevens kon de jeugd zich amuseren met sjoelen, grabbeltonnen en andere vermaken. Het opplakken van de puzzeldeeltjes gaf niet zoveel problemen, het moeilijkst was wel het verzinnen van een toepasselijk rijm. Twee avonden was de jury bezig geweest met het beoordelen van de ingezonden oplossingen. Na veel vergelijk werden de hoofdprijzen toegekend aan: Metje Huisman: fiets, K. Leenman: dressoir en Neeltje de Ruiter won de keukenuitzet.

Op 3 november 1936 werden de prijzen uitgereikt in café den Toom. De jury werd hartelijk bedankt door de voorzitter van de middenstandsvereniging, de heer G. van der Pijl. In een toespraak schetste burgemeester Van Aken de verhouding tussen winkelier en klant en

Op de bok zitten Arie van der Meijden en Marius Weppelman. Herman Boer zit achterop en Jan den Toom staat er naast.

prees de organisatie van de Mica-campagne. Hij hoopte dat het resultaat aan de verwachtingen zal beantwoorden en dat het publiek zoveel mogelijk bij de plaatselijke winkeliers zal blijven kopen en dat de winkeliers zoveel mogelijk hun best zullen blijven doen om het de klanten naar de zin te maken.

De jury kreeg als blijk van waardering een ingelijste foto van het Mica-comité, staande voor de paardentram die vooraan in de optocht had gereden.

DE PRIJZEN

De winnaars van de plaatselijke Mica-prijzen mochten meedoen met de landelijke actie. De landelijke jury wees aan onze derde prijswinnaar, Neeltje de Ruiter, een autoped toe.

De landelijke hoofdprijs, een landhuis, werd gewonnen door een abonnee van 'De Rondom de Giessen' nl. de heer I.C. Kramer uit Gouda. De heer Floor de Ruiter belde hem dadelijk op om hem geluk te wensen met deze enorme prijs, bestaande uit f. 1000.- voor aankoop grond plus geld voor de bouw van het landhuis. De heer Kramer had echter geen behoefte aan een landhuis dus kreeg hij behalve de 1000 gulden contant ook bonnen ter waarde van f. 800.-. Het was maar goed dat de decembermaand met Sinterklaas en Kerst nog voor 31 december vielen, want daarna verloren deze bonnen hun waarde!

Het door deze heer ingestuurde gedicht luidde:

Wie opent wagenwijd de poort!
Waarachter nieuwe welvaart gloort!
Voor iedren Nederlander?
Wie zit niet bij de pakken neer,
Maar toont de oude veerkracht weer?
Het is DE MIDDENSTANDER!

Bron: De Rondom de Giessen, jaargangen 1935-1936.

VAN DE PENNINGMEESTER

Allereerst mijn excuses voor het feit, dat bij het verzoek om contributiebetaling voor het jaar 1997 geen bedragen zijn genoemd. Dit wil ik alsnog doen: De contributie bedraagt minimaal f 25.- per jaar. Voor leden jonger dan 18 jaar en leden van 65 jaar en ouder is de contributie minimaal f 20.- per jaar. Overigens staan deze gegevens ook altijd vermeld op de binnenzijde van de voorpagina van ons mededelingenblad.

Op dit moment hebben 723 leden de contributie voor 1997 betaald. Mag ik u verzoeken als u vergeten bent te betalen of niet voldoende heeft overgemaakt dit alsnog te doen. Een tweede verzoek brengt nl. onnodige kosten met zich mee.

Voor eventuele vragen kunt u mij altijd bellen: tel. 0184-613938.

Jan Dubbeldam

DE HISTORIE VAN ONZE WOORDEN

SJALOTJE

Asjkelon was een van de vijf Filistijnse steden in Palestina. Het lag aan de Middellandse Zee tussen Gaza en Asjdod en was al in de oudheid beroemd om een gewas dat wij nog steeds kennen. Welk gewas?

De kleine uitjes die wij kennen als sjalotten. Plinius maakte hier al in 77 n. Chr. melding van, in een artikel dat speciaal aan uien is gewijd. Je moet de caepa Ascalonia, 'de ui uit Ascalon', pas aan het eind van de lente planten, wist Plinius, want dan groeit hij sneller, alsof hij de verloren tijd wil goed maken. Maar je moet ze ook vlug uit de grond halen, want ze rotten voordat je er erg in hebt. Als alles goed gaat, kun je ze lang bewaren en geuren ze zo sterk dat de tranen je in de ogen springen.

Men neemt aan dat de sjalot door kruisridders

uit Asjkelon naar Europa is meegebracht. De Fransen kennen het uitje sinds het begin van de 12de eeuw. Vanaf omstreeks

1500 schreven zij eschalote. Het Midelnederlandse schalonie heeft dezelfde oorsprong maar betekende knoflook. Vanaf het begin van de 18de eeuw schreef men in Noord-Nederland doorgaans sjalot(te), in Zuid-Nederland bleef de vorm schalonge lang bestaan. Sjalotjes worden veelal ingemaakt tot zilveruitjes. Het loof van de jonge plant wordt rauw gebruikt om sla en groenten meer smaak te geven.

Ewoud Sanders

'Koekebakken' in het open vuur.

JEUGDHERINNERINGEN

Geschreven door J.H. van de Minkelis, Boorstraat 32 te Hardinxveld-Giessendam.

Zestig jaar geleden op 23 december 1936 was er naast de kerstsfeer ook een feestelijke stemming in Nederland. Prinses Juliana was in ondertrouw met Prins Bernhard. Zij hoopten te gaan trouwen op 7 januari 1937.

't Was op de laatste middag voor de kerstvakantie heel gezellig in het lokaal van de vierde klas in de school die nu Rehobothschool heet. Zoals toen de gewoonte was werd er veel gezongen. Dat jaar wel in het bijzonder, want naast kerstliederen werden er ook liederen gezongen ter ere van het prinselijk paar. Eén van de onderwijzers had een lied gemaakt en dat werd gezongen op de wijs van 'De Zilvervloot'. Dit lied luidde:

Juliana de prinses en Bernhard de prins
Die gaan nu samen trouwen,
Ze houden zoveel van elkaar,
Daar kun je wel vast op bouwen.
Hoezee, hoezee, wij juichen met hen meel
Hoezee voor 't jonge paar. Hoezee voor 't jonge paar.
Dat God hen beiden nog heel lang spaar
dat God hen beiden nog heel lang spaar

Maar het zingen van dat lied op die middag werd verstoord door het geraas van een heel

laag vliegend vliegtuig, een tweedekker die een noodlanding moest maken wegens opkomende mist.

Het vliegtuig landde in het weiland achter de 'Dina-Hoeve' vooraan in Binnendams.

Toen de school uitging, was er een heel geklepper van klompen. Wat een sensatie, iedereen ging richting Binnendams. We mochten kijken in het ernaast gelegen land van bode Den Dikken. Wie had er ooit een 'vlieg-machien' van dichtbij gezien? Niemand toch zeker?

De volgende dag werd de tweedekker gedemonteerd, natuurlijk weer onder grote belangstelling van de jeugd. Daarna ging al gauw het volgende verhaal over het dorp:

De vlieger die er goed vanaf was gekomen en door het land liep, vroeg aan een oude man die daar z'n kuiertje deed: "Kunt u mij vertellen waar Waalhaven ligt?" Jazeker was het antwoord: "Vier weren overdwers!"* Die man had gelijk, want vier weren overdwers lag het land van Walraven!

Deze man had het verkeerd verstaan, maar waarschijnlijk had hij nog nooit van het vliegveld Waalhaven bij Rotterdam gehoord.

* Een weer is een stuk land gelegen tussen sloten.

MONUMENTENBELEID

Na een gedegen voorbereiding heeft de gemeenteraad van Hardinxveld-Giessendam eind mei jl. de 'Nota Gemeentelijk Monumentenbeleid' vastgesteld, evenals een nieuwe 'Monumentenverordening', een 'Subsidieverordening Monumenten' en een 'Verordening op de Monumentencommissie'. De monumenten in onze gemeente hebben dus alle aandacht en Hardinxveld-Giessendam loopt hiermee in de regio voorop. Laten wij hopen dat de praktische invulling resulteert in een actief beheer van een waardevolle monumentenlijst. Wij hopen als vereniging op dit vernieuwde monumentenbeleid te zijner tijd uitgebreid terug te komen, waarbij wij met name aandacht gaan schenken aan de monumenten zelf. In de betreffende raadsvergadering is tevens besloten dat de eigenaren van monumenten voor de komende drie jaar worden vrijgesteld van de betaling van onroerendezaakbelasting. De bedoeling hiervan is dat het geld dat men anders kwijt is aan belasting nu wordt aangewend om het monument te -laten-onderhouden. Na de genoemde periode van drie jaar zal worden gezien wat de effecten van deze vrijstelling zijn en of de gelden inderdaad zijn besteed aan monumentenonderhoud. Daarnaast is het de bedoeling om de gemeentelijke monumentenlijst, waarop thans nog elf panden staan vermeld (oorspronkelijk waren dat er belangrijk meer, maar de eigenaren hadden andere gedachten omtrend hun pand en ook staan er nog twee panden op de nominatie om van de lijst afgevoerd te worden), sterk uit te gaan breiden.

Er staan 33 panden 'kandidaat' om ook op de lijst te worden opgenomen, maar eerst wil het gemeentebestuur met de eigenaren van deze panden gaan praten. Als vereniging zijn wij heel blij met deze ontwikkeling. Monumenten hebben in onze gemeente lange tijd te weinig -of zelfs helemaal geen- aandacht gekregen. Soms was er zelfs sprake van een negatieve benadering. Nu lijkt hierin een kentering te zijn gekomen en krijgen deze culturele erfgoederen de aandacht die zij -meer dan- verdienen. Het is jammer dat dit nu pas het geval is, want er zijn de laatste jaren heel wat fraaie huizen en andere gebouwen aan de slopershamer ten prooi gevallen. En met een beetje goede wil was dit echt niet nodig geweest!

OORKONDE

Van de Sliedrechtse juwelier, de heer P. Gort, kreeg onze vereniging enige tijd terug een zilveren strik (zie bijgaande foto). Op deze oorkonde, ooit vervaardigd door 'Gerritsen en van Kempen' te Zeist, staat de volgende tekst:

HOOGST AANT. PUNTEN OVER HET GEH. CONOURS BOVEN-HARDINXVELD 20 MEI 1929 AANGEB. DOOR HET EERECOM.

In de 'Rondom de Giessen' van 24 mei 1929 lezen we onder 'Plaatselijk Nieuws' het volgende:

Bij het muziek- en zangconcours alhier uitgeschreven door de muziekver. 'Crescendo' (dir. W.J. Philipse) en de zangver. 'Zang Veredelt' (dir. A. Bouman) op Tweede Pinksterdag werden de prijzen behaald door de navolgende verenigingen.

4e afd. Mondharmonica

'Door oefening kunst', Schelluinen: 1e prijs

3e afd. Gemengde koren

Chr. zangver. 'Looft den Heer', Sprang: 2e prijs

3e afd. Fanfare

Niet opgekomen

3e afd. Dubbel Mannenkwartet

'Excelsior', Maarssen: 1e prijs

3e afd. Harmonie

'T.A.V.E.N.U.', Alblisserdam: 3e prijs

'Meerdervoorts Harmonie Zwijndrecht': 2e prijs

2e afd. Gemengde koren

'Volharding', Babyloñienbroek: 1e prijs

1e afd. Gemengde koren

'Kunst en Vriendschap', Maarsseveen: 2e prijs

2e afd. Mondharmonica

'E.G.M.V.', Gorinchem: 2e prijs

1e afd. Dameskoren

'Sunlicht', Vlaardingen: 1e prijs

1e afd. Mondharmonica

'De Echo', De Bilt: 3e prijs

Afdeling uitmuntend Gemengde koren

'Sunlicht'¹, Vlaardingen: 1e prijs

'Volharding', Hardinxveld-Giessendam²: 1e prijs

'Zang Veredelt', Dordrecht: 1e prijs

Afdeling uitmuntend Dameskoren

'Volharding', Hardinxveld-Giessendam²: 1e prijs

Afdeling uitmuntend Fanfare

'De Volharding' Deil: 1e prijs

Ereafd. Gemengde koren

'Excelsior', Sliedrecht: 1e prijs

'Excelsior', Maarssen: 1e prijs

'Vocalio', Rotterdam: 1e prijs

Ereafd. Mannenkoren

'Sliedrechts Mannenkoor', Sliedrecht: 1e prijs

'Ido's Mannenkoor', Hendrik Ido Ambacht:

1e prijs

Ereafd. Fanfare

'Excelsior', Alblasserdam: 1e prijs

De jury bestond uit de heren Ed. Erdelman, Dordt, G.H. Haagmans, Dordt, W.F. Sprink te Rotterdam.

1 Het Engelse woord sun wordt gevolgd door het Nederlandse licht; mogelijk een schrijffout.

2 Aan elkaar geschreven, 18 jaar voor de samenvoeging een feit werd.

APPELTJES DROGEN

Nu kachels en verwarming hun droge warmte door het huis verspreiden is er volop gelegenheid zelf appeltjes te drogen. De geur die zich langzamerhand verspreid maakt elke luchtverfrisser overbodig en het beetje vocht dat uit de appels verdampst is juist voldoende om de luchtvochtigheid aangenaam te maken. Gedroogde appeltjes kunnen lang worden bewaard en daarna verwerkt als tutti frutti. De leerachtige droge appelschijven zijn echter ook een leuke snoepvervanger. Bedenk wel: overdaad schaadt, dus pas op voor buikpijn.

De te drogen appels worden eerst met een appelboor van het klokhuis ontdaan en vervolgens in plakken van een centimeter gesneden. Om verkleuren te voorkomen worden ze ongeveer 10 minuten in een zwakke zoutoplossing gelegd. Daarna droog deppen en aan een draad rijgen. De schijfjes ophangen boven de verwarming of de kachel. Meer iets voor in de winter dus. Het drogen gaat het vlugst als de schijfjes elkaar niet raken. Als de appeltjes leerachtig droog zijn kunnen ze in potten worden bewaard. Voor de zoutoplossing is 50 g zout op 5 liter water voldoende.

OPROEPEN

1 VOETBALPERIODE 1943-1951

Pieter Teunis Both, geboren in 1928 te Hardinxveld, was van 1943 tot 1951 lid van de Hardinxveldse Voetbalvereniging. Hij herinnert zich nog een voetbalwedstrijd tijdens een luchtgevecht in 1944 in Sliedrecht. Bovendien bezit hij nog een foto waarop hij (met rieten koffertje) met zijn ploeg voor de trein staat te wachten. Hij speelde o.a. met Ad Hoornaar, Leo de Kuiper, Ro den Breejen en Dirk de Gouw. Dirk van Lopik was de keeper.

Heeft iemand anders nog foto's en/of verhalen uit die voetbalperiode 1943-1951? Reacties naar Bert Both, tel. 0182- 50 22 96.

2 OPROEP BAGGERAARS

In 1947 werkten in totaal 141 arbeiders uit Hardinxveld in het baggerwezen (Hardinxveld en Giessendam, van vissers- en hoepmakersdorp naar industriegemeente, P. den Breejen). Een aantal van hen werkte bij de firma Dekker (Hovestadt & Dekker). Momenteel ben ik bezig met een publicatie over de beginperiode van voor 1955. Zijn er Hardinxveld-Giessendammers die mij hierover kunnen informeren? Bert Both, tel. 0182- 50 22 96.

3 OPROEP PUBLICATIES

Wie heeft er nog een exemplaar 'Parlevinkers' voor de heer A. van Rijsbergen?

Ook is er regelmatig vraag naar het boek 'Rehoboth 1860-1985', 125 jaar christelijk onderwijs. Wie kan ons aan enkele exemplaren helpen? Reacties naar het secretariaat, Buitendams 77, tel. 0184-614563.

4 PROJECT DORPSGESCHIEDENIS

Ook de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam wil d.m.v. een Dorpsgeschiedenis-Project de plaatselijke geschiedenis stimuleren en realiseren.

Organisatie/info: project Regionale Geschiedbeoefening Zuid-Holland,

Drs. J.A. Brugman, Postbus 448,

2501 CK Den Haag, Tel. 070-3624121

Het gaat hier om zogenaamde 'oral history', de mondelinge geschiedenis, de dorpsverhalen, welke van mond tot mond gingen (die bij

voorbeeld op verjaardagen de ronde deden). Ook de 'sterke verhalen' vallen hieronder. Kortom..... oude verhalen, die van generatie op generatie werden verteld.

Wie wil er meedoen?

Het is de bedoeling, dat u uw herinneringen op schrift stelt, eventueel (zelfs gaarne) daarbij foto'(s) insluit en deze opstuurt naar:

Secretariaat Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam,

Buitendams 77, 3371 BB Hardinxveld-Giessendam, tel. 0184- 614563

Bij voorbaat onze hartelijke dank!

Wij zorgen voor de rest, korten waar nodig uw verhaal in en regelen dat de foto'(s) en eventuele andere zaken aan u worden geretourneerd. Denkt u eraan naam, adres en personen op de achterzijde van de foto'(s) te vermelden! De intentie is de ingezonden verhalen te publiceren in het mededelingenblad. Wellicht kunnen wij er een vaste rubriek van maken indien er voldoende respons is.

Boerderij, Binnendams 26

Wij denken bijvoorbeeld aan verhalen over:

- 'Etens- en tafelmanieren'.
- Interieurs. Wat stond en hing er zoal in een woning en hoe werd het een en ander schoongemaakt?
- Kleding. Op zondag en door de week.
- Hygiëne. Hoe waste men zich in het algemeen en hoe was de verzorging ten aanzien van haren, tanden en nagels in het bijzonder?
- Koken. Hoe gebeurde dit en waarop?

- De was. (Grote- of gezinswas)
- Uit werken gaan. (b.v. een dienstje in Gorinchem)
- Op vrijersvoeten gaan. (Sliedrecht 'De vrouwenhemel' en wat deden de 'Meuzeken' (Werkendamers) op zaterdagavond op de Buurt)?
- Zaterdagavondvermaak.
- Vrijtijdsbesteding op zondagen en in de week.
- Cafés. Wat beleefde men daar?
- Winkeltjes.
- Rook-, pruim- en snoepgedrag.
- Ziekten en hoe de kwalen behandeld werden. Hoe werd b.v. pijn aangepakt?
- Ziekenhuisopname. Hoe ging dat en wat beleefde men bij de specialist?
- Rouw-trouw-geboorte.
- Militaire dienst.
- Buitenafwerken. (o.a. Afsluitdijk)
- Praatplaatsen. Waarover werd gepraat?
- Bijgeloof, tovenarij, hekserij.
- Kermis in Gorkum.
- Spelletjes.

Ten slotte: bestaat er meer werk van de plaatselijke schrijver Jan de Ruiters, een hakker uit het Kromme Gat? En van Dirk Jan de Ruiters, een veehouder uit Den Bout (rijmpjes) of historische gedichten van schoenmaker Joost de Jong, die schreef in 'De Klaroen', een plaatselijke krant, uitgegeven door Goof v/d Pijl?

Wie herinnert zich Kees de Golo, Hannes den Haker en andere illustere dorpsgenoten en wat zeiden ze of zongen ze? Kunt u hierover vertellen c.q. schrijven?

Kruis voor uzelf aan, waarover u wilt schrijven en stuur uw product naar ons secretariaat. (Adres en telefoonnummer zijn eerder in dit artikel genoemd).

Vanaf de rivier gezien....

DOOR DE ALBLASSERWAARD

De meeste smalle dijken van de Alblasserwaard mogen met auto's bereden worden, maar veel meer dan een uiterste mogelijkheid bieden deze polderwegen de automobilist niet. Zij kiezen daarom doorgaans allen de grote weg, van Gelkenes over Nieuwpoort, Ameide naar Meerkerk en voorts over de Utrechtse straatweg, langs Arkel naar Gorcum. Een andere dragelijke auto-weg, en die nader is, voert langs Nieuwpoort, Goudriaan, Pinkeveer, Schelluinen, Gorcum. En die laatste weg is ook veel rijker aan natuurschoon.

Wij zullen u er langs voeren tot Goudriaan, maar, omdat geacht wordt, dat wij de tijd hebben en toeren voor ons vertier, zwerven we eerst nog wat rond, door 't onvergetelijke schone land van de Giessen en Alblas.

We verlaten het peuterstatie Nieuwpoort aan de zuidzijde en het landschap rolt ook hier weer, als een landkaart, voor onze ogen onbelemmerd open. Maar let nu eens op, hoe anders hier het open polderland is, als bv achter Haastrecht, toen we naar de Vlist toerden. 't Is ook hier: gras en wat verdwaald geboomte. Gras is gras, smalen grove spotters, en verlenen zich daarmede een brevet van bothed. Want wie niet waarnemen kan, dat het landsbeeld van de Alblasserwaard gans en al verschilt van de Lopikerwaard, is het niet waard in 't schoonste land van Europa, in ons innig schoon Holland geboren te zijn. Dat andere... waar zou 't 'em eigenlijk in steken. Dat valt moeilijk te zeggen; misschien aan de ruimere grondverkaveling hier, en ook aan de rinsere flora, en de vettere grondslag. Want dit tussendijks grondgebied, ingeprangd tussen Lek en Merwe, heeft vettigheid ontleend aan beide. Groeikracht berst er de aarde uit. Van dat felle groeien, dat zijgend voortzetten van plantengeslachten in zwoele dagen, krijgt de zomertoerist hier een goed beeld. Tussen Nieuwpoort en Goudriaan, in 't felle van de zomer kan 't zijn, dat het moordend groeien, de stomme maar ontzaglijke strijd van uitleven en overwoekeren ons met eerbied slaat. Dit land is zo stil en in die hoge stilte geschiedt dat welpse groeileven. Ge moet eens, bij de Achterlandse Dijk gekomen (dus nog vóór Goudriaan) links afslaan, de Lan-gerakse molenkade volgen. Daar is het, dat de barbarie van dit moordend groeien, dat stom

vampierleven der weidegewassen, me eens machtig heeft aangegrepen. En de dieren doen daar even lustig en fel aan mee. Les grands poissons mangent les petits (de grote vissen eten de kleinen), de grote torren en ander krielend en kroelend gedierte, doen het de vissen na. Elke secunde in dit wild en vruchtbaar land, triumfeert het sterke leven over het zwakke, moord en geboorte, onder de broeihitte van de zomerdag over de vochtige vette aarde hebben voortgang zonder ende. Het is verschrikkelijk... het is zo leerzaam en zo ernstig.

*Ameide, getekend door Dirk Nijland voor De Mans
Hollanders komt naar het water (1926)*

En weet ge, waaraan dit speciale landsbeeld zich ook onderscheidt? Aan de daar al steeds talrijker wordende grienden. De Alblasserwaard is het griendland bij uitstek; al het rijshout voor wiepen (dijkbescherming) zinkstukken, horden, hoepels en manden, dat uren wijd in de omtrek gebruikt wordt, komt hier vandaan. En ook veel exporthout wordt er geteeld. Wie nimmer in een zomerse griend is geweest, kent een heel apart stuk Hollands geheimenis niet. In zo'n vochtige zwoele griend, waar de wind nimmer binnendringen kan, heerst, zolang de boer met zijn ruimijzer nog niet langs gekomen is, een waarlijk tropische groeiweelde. Nachtschaden, allerhand soorten kervels en pijpkruid, windslingers meters lang, wilde hop, braamstek en warkruid, belemmeren er het gaan. Ja, somtijds woekert in die grienden ook dwergklimop, kamperfoelie, vogelkers, en wilde wingerd, terwijl dwars door die baaierd van parasieten heen, nog dorre distels, klis en look zonder look zich naar het groengefilterde licht persen. Want in zo'n griend schijnt nimmer de zon; hoogstens vallen er wat grillige vlekken wit licht binnen, door openingen, uitgespaard tussen de bladeren. Maar we moeten verder.

Goudriaan is een dorpje, dat door vele oppervlakkige haastige toeristen weinig schoons zal bieden. Maar die aandachtig zijn, merken alras, dat dit argeloos vlek al op een heel bijzonder wijs rond het fijne torentje is gegroepeerd en dat de invitante witte brug, die erheen voert, een staal is van edele harmonische bouw. Dit dorpje Goudriaan is waarlijk goed opgetrokken. Uit de plaatsing der huizenblokken blijkt een argeloze onbedorven stijlzin, die helaas tegenwoordig doorgaans zoek is.

Bij Goudriaan beginnen ook de Graafse heerlijkheden. De Graafstroom of Graaf moet ge weten, is een waterloop met tal van vertakkingen, die tot in het Gelderse, nl achter Buren stromen. De Bisschopsgraaf is 't verst van de moederstroom verwijderd, maar de Peursumse Graaf en de Goudriaanse Graaf voeren ons dicht bij de Graafstroom zelve. Die Graaf behoort tot de boezems van Overwaard en Nederwaard, tezamen uitmakend de Alblasserwaard. Dwars door dit rijk en uitgestrekt gewest zijn deze boezems geprojecteerd; ze vormen een waternet (doorgaans gesitueerd buiten de gewone buurten om) dat des winters, als de vorstman het wil, een schaatsenrijders-heerlijkheid uitmaakt voor de enkelen, die van het bestaan dezer brede waterwegen afweten. En omdat zelden of nooit een vaartuig door die boezems komt, is daar altijd meer kans op goed ijs, dan elders.

De Graafstroom voert ons langs Ottoland, Mole-

Nieuwpoort, getekend door Dirk Nijland.

naarsgraaf, Gybeland, Bleskensgraaf, Oud-Alblas, naar Alblaserdam. Men kan er met auto's komen, maar aan te bevelen is dat niet, want de wegen zijn smal en er is maar een matig uitzicht op de meeste parten. Maar voor luie toeristen zij 't gezegd: ze kunnen er met een autobus komen, van de steiger Elshout-Kin-

derdijk, naar de Kulendam, nabij Molenaarsgraaf. Een fietstocht langs de Graafstroom, die voorbij Bleskensgraaf Alblas gaat heten, is zeer aan te bevelen. Er zijn pittige zijtochten te maken, dieper 't land in naar de Giessen, en ook in noordelijke richting, om wat te zwerven langs de zoëven genoemde molentochten en boezems. Maar dit laatste zou ik alleen vrienden van de alleruiterste eenzaamheid tussen land en wolken willen aanraden.

Langs Graafstroom en Alblas kunnen de minnaren van edele architectuur in zaligheden zwermen, want aldaar worden de zuiverste typen van hallewoningen en langshuizen gevonden. Dat zijn doorgaans zeer lange boerenhoeven, met iets aflopend dak in de richting van het land. Hooibergen komen er maar weinig voor, want het hooi wordt er boven de stal, de deel, geborgen. Ook echter wel eens in z.g. stobben, of oppers, met een oud visnet bezwaard met stenen, erover heen geworpen. De Graafstroom is ernstig. Soms zelfs wel wat somber. Maar 't is geen ernst die afstoot, alhoewel vrienden van speelser omgeving verstandiger doen, hun heil langs de Giessen te zoeken. En die Giessen, dat onvergetelijke schone binnenwater, vinden we bij 't Pinkeveer.

Dat Pinkeveer ligt zuiver zuidelijk van Goudriaan en langs de Smoutjesvliet en -kade (een typisch waterdijkje) kunnen we er komen. In de Alblasserwaard zegt men: -ben je nooit aan 't Pinkeveer geweest?!- en die uitroep, ironisch bedoeld natuurlijk, houdt een diepe minachting voor de bereidsheid in van degene, die ontkennend moet antwoorden.

Nu, ik ben daar wél geweest, en het rouwt me niet, want het is er idyllisch. Op Hoornaar aan en verder naar Noordeloos en het Slot, vloeit de Giessen, van de hoge Pinkse brug gezien zo vredig als een droom riviertje uit een goede sproke. Het is een zwart doorzichtig watertje, omboord met hoog plumeriet vol dodden. Langs de kanten de diep-groene plompblaren en de kleinere ronde van de waterlelie. En wie eens de waterlelie zien wil in volle pralende luster, moet naar de Giessen en naar het Pinkeveer komen. Want zo subliem als daar heb ik ze waarlijk nog nergens gezien. Elegant liggen de dikke groene bladerplekken over het donkere water verspreid, ze breken de golfslag zodat in

straalvorm rond de lilies een kalm binnenmeer ontstaat, waar de zon naar de bodem kan stralen en zuiver weerkaatst wordt.

En daarmee is de sfeer van heel de Giessen aangegeven; dit wonderschoon binnenwater is droomteder en idyllisch. Maak maar heel gauw de tocht langs de welvarende Giessendorpen langs de Giessen: Nieuwkerk, Peursum, Giessen-Oudekerk, tot aan Giessendam (de Dam) nergens is er een ruw obstakel die deze edele sfeer zou kwetsen.

We worden wel her en der geslingerd door de weg, die trouw het watertje volgt, maar we zijn toch geen snelheidsmaniakken en hebben daar vrede mee, vooral, omdat de verrassingen van edele doorzichtjes alles vergoeden.

Het mooiste dorp aan de Giessen is stellig Nieuwkerk, vooral als men het van de Peursumse zijde nadert. Wat ons in Goudriaan zo aange-naam trof, de rustige edele groepering der woningen rond het kerktorentje, komt daar nog perfect tot uiting. En omdat Nieuwkerk veel groter is, moet dit staal van zedelijke bouwde nog meer gewaardeerd worden.

Oudekerk kenmerkt zich door een rustieke toren, waar opzij een vreemde stoep aanzit (een wenteltrap tot uitbouw verwerkt), en in Giessendam, dat overigens ook een karakterloos schril plaatsje is, hebben ze in barokke dagen een vreemd tierelantijnig en toch rank torentje gebouwd, dat ons bijblijft als een frivole rareit. Maar niemand vergete, alvorens hij de Giessen verlaat, een kijkje te gaan nemen op de Bilder Hofstad, een patriarchaal Heerlijk boerenhuis, dat van ouds nog jachtrecht bezit over de belendende landen. Daar, aan de halte Bildersteeg, kan ieder die 't zwerven door de Hollandse polder nu welletjes vindt, de trein pakken, naar Dordt of Gorcum. Maar de overigen, die de smaak er van te pakken hebben, zwerven met mij nog wat verder, nu langs de brede grijze Merwestroom.

Eerst passeren we nog het Stenenhoekse kanaal en bij Hardinxveld (Hartjesveld zeggen de lieden hier) komen we op de barre Bandijk. Nu is het zaak goed toe te zien, dat we de grote weg kwijt raken, want de hoge dijk voert ons al ras, vlak voor de Dordse Havelingen, van het majestueuze water af. En juist het strand van die Havelingen is zo schoon. Wie er ooit komt,

vraagt maar naar de zomerkade langs het Boutsgat en 't Grote Wiel. En wie dan nog zo fortuinlijk is, dat hij een roeiboot vindt om op de Zwetsplaat te belanden, heeft Gorcum genaderd op de edelste wijze. Tegenover die Zwetsplaat heeft men een heerlijk uitzicht over Sleeuwijk en de Werken, tot heel naar de kop van 't Land toe. Over de basaltkribben van 't Havelinger Diepe kan men van die Zwetsplaat weer op de zomerkade belanden en dan, langs het strand, achter de zilveren kalkzandfabriek om, belandt ge vanzelf weer op de Bandijk van Wolpheren. Van daar naar Gorinchem is 't maar enkele honderden meters. En spaar me nu, u iets te vertellen van Gorcum. Ik ben geen vaderlands-geschiedenisboekje. Gorcum rijst nog altijd van ver, de Maas en Waal komen er nog altijd te samen. Loevestein is er altijd nog en die historie van de boekenkist gelooft Herman de

Man toch niet al te precies... spaar me. Maar in elk geval, Gorcum is een juweel van een oud Hollandse stad, van welke zijde men haar ook nadert. Mogelijk vertel ik u later nog wel iets van de schoonheden rond Gorcum. En over die schoonheden, ziet u, vindt ge niets vermeld in het geschiedenisboekje.

Uit: Jaarboek nr. 5 1996 Vereniging 'Herman de Man'

**UITGAVEN IN DE HISTORISCHE REEKS EN SPECIALE UITGAVEN DIE NOG
DOOR DE HISTORISCHE VERENIGING TE LEVEREN ZIJN:**

Buitendams 4 (1778-1978).....	f	5,00
Molens van Hardinxveld-Giessendam	-	8,50
Den Eendenbout (opgraving in een woonheuvel)	-	8,50
Makelaars van Hardinxveld-Giessendam	-	8,50
Buitendams 118 (Giessendamse boerderij)	-	12,00
700 Jaar Dam	-	7,00
Rondom de Giessen (krant van Floor de Ruiter)	-	14,50
Swets tabak en daar blijf ik bij.....	-	14,50
Hardinxveld en Giessendam in de Franse Tijd.....	-	12,50
Café Schalk	-	12,50
De Hongerwinter	-	14,50
De Hennepteelt.....	-	9,75
Het kleine monument in Hardinxveld-Giessendam	-	12,00
Gemeentehuizen van Hardinxveld-Giessendam	-	5,00
Aart van Bennekum, kunstenaar	-	15,00
Herinneringen aan oorlogstijd	-	15,00
100 Jaar Nederlandse Protestantenvond	-	14,50
Ievers tussen Kaol en Kloeve, deel II	-	15,00
Uit de pen van tante.....	-	15,00
Schuttevaer en Binnenvaart	-	10,00
De Crisisjaren in Hardinxveld en Giessendam	-	16,50
Vrouwenrecht en Liberalisme aan de Merwedijk.....	-	14,50
Het Verleden, Nu (fotoboek).....	-	25,00
Een wandeling door Binnendams	-	15,00
Van Geslachte tot Geslacht	-	35,00
Hardinxveld en Giessendam, van vissers- en hoepmakersdorpen naar industriegemeente	-	40,00
Hardinxveld en de riviervisserij	-	45,00
Van hondekarren en hobbelsbussen.....	-	5,00
Anders nog iets(neringdoenden en bedrijven)	-	5,00
Dr. Aris Graftdijk, Photographie	-	25,00
Herberg De Zwaan	-	35,00
Onder ons gezeed	-	17,50
Het verhaal van de dijk.....	-	17,50

**ALLE UITGAVEN, TENZIJ UITVERKOCHT, ZIJN VERKRIJGBAAR
OP DE VOLGENDE ADRESSEN:**

- Historisch Informatie Centrum
Buitendams 4
elke zaterdagmorgen
van 10.00 - 12.00 uur
- IJzerwinkel van de heer Coenraads
Rivierdijk 344 Boven-Hardinxveld
tijdens openingstijden
winkel
- Secretariaat Historische Vereniging
Buitendams 77
maandag t/m zaterdag
- Museum De Koperen Knop
Binnendams 6
dinsdag- t/m zaterdagmiddag
van 13.00 - 17.00 uur